

Κοινοτική Θεραπεία: Θεραπευτικές κοινότητες χρηστών καὶ μοναστικά κοινόβια*

ΣΤΑΜΑΤΗ ΣΠΥΡΟΥ**

Εἰσαγωγή

Ὁ Irvin Yalom στὸ βιβλίο του «*Θρησκεία καὶ Ψυχιατρική*»¹ φωτίζει τὴ σχέση ἀνάμεσα στὴν ὑπαρξιακὴ ψυχοθεραπεία καὶ τὴ θρησκευτικὴ παρηγορία, ὅπως τὴν ὀνομάζει. Κοινὴ ἀποστολὴ γιὰ τὸν συγγραφέα εἶναι ὅτι καὶ οἱ δύο αὐτὲς μορφὲς ἐνδοσκοπικῆς διακονοῦν τὴν ἀπόγνωση, ὡς ἐγγενῆ στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης μοίρας, καθὼς χρησιμοποιοῦν κάποιες κοινὲς μεθόδους ἀντιμετώπισής της: τὴν προσωπικὴ δυναδὴκὴ σχέση, τὴ διαδικασία τῆς ἐξομολόγησής, τὴν ἐσωτερικὴ ἐξερεύνηση καὶ τὴ συγχώρηση τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ἑαυτοῦ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κοινὰ αὐτὰ στοιχεῖα, ὁ συγγραφέας ἀποδέχεται ὅτι συχνὰ οἱ μέθοδοι αὐτὲς βρίσκονται στοὺς ἀντίποδες, καθὼς τὸ ὑπερβατικὸ στοιχεῖο τείνει νὰ χαρακτηρίζεται τὴ θρησκευτικὴ προσέγγιση καὶ κατ' ἐπανάληψη ἀπουσιάζει ἀπὸ τὴν ψυχοθεραπευτικὴ ὑπαρξιακὴ θεραπεία.

Τὸ παρὸν ἄρθρο, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἀντιθέσεων αὐτῶν, θὰ ἐξετάσει τίς κεντρικὲς θεραπευτικὲς κοινοτικὲς πεποιθήσεις καὶ πρακτικὲς σὲ δύο ἑτερόκλητα ἀνθρωπολογικὰ πλαίσια: τίς θεραπευτικὲς κοινότητες (ἐφεξῆς Θ.Κ.) ἐξαρτημένων χρηστών καὶ τὰ μοναστικά ὀρθόδοξα κοινόβια. Τὰ δύο αὐτὰ κοινοτικά πλαίσια παρουσιάζουν ποικίλες ιδιαιτερότητες, καθὼς μοιράζονται ἕναν ὀρθολογικὸ τρόπο ὀργάνωσης, μίαν σχετικὴ ἄρνηση τοῦ κόσμου καὶ μίαν προσωπικὴ ἐνδότερη ἀναζήτηση. Ἡ λεπτομερὴς ἀνάλυση τῶν δύο διαφορετικῶν κοινοτή-

* Νὰ εὐχαριστήσω τοὺς Σταῦρο Γιαγκάζογλου καὶ Θανάση Παπαθανασίου γιὰ τὰ ἐπικοινωνητικὰ σχόλιά τους στὴν ἀνάπτυξη τοῦ θέματος.

** Ὁ Σταμάτης Σπύρου εἶναι κάτοχος Β. Sc., Μ. Sc., Μ. Phil., Δρ. Νομικῆς, κάτοχος Μεταπτυχιακοῦ Διπλώματος στὴν Ὀρθόδοξη Θεολογία, ΚΑΤΚ, καὶ ἐργάζεται στίς Φυλακὲς τοῦ Ἐλεῶνα Θεβῶν.

1. YALOM IRVIN, *Θρησκεία καὶ Ψυχιατρική*, ἐκδόσεις Ἄγρα, 2003, σελ. 7.

των άναδεικνύει κοινά σημεῖα άναφορᾶς αλλά και άξιοσημείωτες διαφορές. Ἡ ένταξη στο μοναστικό κοινόβιο, σέ ένα διαφορετικό χωροχρονικό πλαίσιο, άποσκοπεῖ στην «έν Χριστῷ» όλoκληρωτική άνακαίνιση τοῦ προσώπου με μυστηριακό και έσχατολογικό προσανατολισμό. Ἡ αυστηρή τήρηση κοινοτικών κανόνων και θεσμοθετημένων όρίων στή θεραπευτική κοινότητα, με την έκ νέου δημιουργία «καθαρών» σχέσεων, εῖναι άπαραίτητα στοιχεῖα σέ θεραπευτικά πλαίσια άπεξάρτησης. Ἡ άποχή από τη χρήση συνδυάζεται με ένα καινού και κοινό τρόπο ζωής, όπου γνώριμες στο χώρο τῆς «πιάτσας» συμπεριφορές έξ άρχῆς άποκλείονται και σταδιακά άποκόπτονται. Σέ αντίθεση, ἡ μοναχική ζωή, με κριτήριο τὸ μέτρο και την έμπρακτη άγαπητική άσκηση, εῖναι πρωτίστως μετοχική, παρ' ότι άπόκοσμη, άφου άποσκοπεῖ στή συνεχή άσκηση άλληλεγγύης και φροντίδας πρὸς τὸν συνάνθρωπο. Ἡ μυστηριακή μοναστική ζωή πραγματώνεται δια μέσου τῆς άδιάλειπτης προσευχῆς και τῆς άδιάκριτης ύπακοῆς και άγάπης υπό τὸ Τριαδικό πρότυπο.

Τὸ κοινοβιακό διαχρονικό μέτρο τονίζει την έτερότητα τοῦ προσώπου και τη θεραπευτική κατ' οἰκονομία πρακτική έναντι όποιασδήποτε γενικότερης κανονιστικής και χρησιμοθηρικής έρμηνείας τοῦ ανθρώπου. Ἐπιπλέον, ἡ θεραπευτική κοινοτική πρακτική, παρ' ότι φαινομενικά βραχύβια, υπενθυμίζει την άξία τῆς ανθρώπινης σχέσης και όριοθετημένης κοινωνίας με τὸν πλησίον στην αντιμετώπιση τῆς έξάρτησης. Τὰ δύο πλαίσια άναδεικνύουν τὴ μοναδικότητα τοῦ προσώπου με διαφορά την προσέγγιση τοῦ άσκητικού βίου, όπου σημείο άφετηρίας και όλoκλήρωσης εῖναι τὸ χριστοκεντρικό βίωμα. Ἡ άπουσία τοῦ υπερβατικού στοιχείου στο χώρο τῆς κοινοτικής θεραπευτικῆς προσέγγισης άποτελεῖ την οὔσιαστικότερη διαφορά, χωρίς όμως αὐτή νά άλλοιώνει τὸν ρόλο τῆς πίστης και τῆς έσώτερης προσήλωσης στο στόχο.

Κοινοτική Θεραπευτική Προσέγγιση

Ἡ ένότητα αὐτή θα προσεγγίσει τὴ μέθοδο τῆς «κοινοτικῆς θεραπείας», ως μοντέλου και μέσου κοινωνικῆς μάθησης, ἡ όποία εφαρμόζεται σέ Θ.Κ. χρησιμῶν. Οἱ De Leon και Ziegenfuss² αναφέρουν ότι ἡ Θ.Κ. διακρίνεται από άλλες θεραπευτικῆς προτάσεις ως πρὸς δύο βασικά στοιχεῖα: α) ὁ βασικός «θεραπευ-

2. Πρὸβλ. DE LEON G. και ZIEGENFUSS J.T., eds. *Therapeutic Communities for Addictions: Readings in Theory, Research and Practice*. Springfield, IL, Charles C. Thomas, 1986.

τής» αλλά και παιδαγωγός είναι ή ίδια ή κοινότητα, ή όποια αποτελείται από όμοιμα μέλη και προσωπικό και τὰ πρότυπα ρόλων τής έπιτυχημένης προσωπικής αλλαγής³, τὰ όποια και λειτουργούν ως καθοδηγητές τής διαδικασίας ανάρρωσης, και β) ή Θ.Κ. προσφέρει μία συστηματική προσέγγιση έπίτευξης του βασικού στόχου άποκατάστασης, που είναι ή έπανοργάνωση του τρόπου ζωής, αντίληψης και συμπεριφορής του έξαρτημένου χρήστη.

Στόν όρο «Θ.Κ.» συχνά ύπερτονίζεται τό «θεραπευτικό» σέ βάρος τής «κοινότητας». Ό όρος «θεραπευτική» άφορτά τό άντικείμενο και τόν στόχο, ένώ διά μέσου του όρου «κοινότητα» περιγράφεται ή διαδικασία και ή μέθοδος⁴. Η θεραπευτική κοινότητα, σέ κάθε περίπτωση, έκλαμβάνεται ως όρος έναιίου νοήματος στόν όποιο περιλαμβάνεται τόσο ή διαδικασία και ή μέθοδος όσο και τό μοντέλο τής οργανωμένης θεραπευτικής παρέμβασης⁵. Τά θεραπευτικά κοινοτικά προγράμματα προτείνουν έναν νέο τρόπο ζωής και άντιπαραθέτουν ξεκάθαρα πλαίσιο κοινοτικών αξιών, αρχών, κανόνων και όρίων. Οί βασικές αρχές που πρεσβεύουν είναι: ό αυτοσεβασμός, ή ειλικρίνεια, ή ύπευθυνότητα και ή έντιμότητα. Αυτές είναι οί αναγκαίες αλλά και άπαραίτητες συνθήκες για τή συνύπαρξη των άνθρώπων. Η θεραπευτική κοινοτική πρόταση βασίζεται σέ ψυχοθεραπευτικές, κοινωνιοθεραπευτικές τεχνικές, καθώς και στίς βασικές αρχές λειτουργίας των Θ.Κ. Η έπισήμανση και άντιπαράθεση ή ή όποιαδήποτε άλλη μαθησιακή κοινοτική έμπειρία είναι ευκαιρία για νά χρησιμοποιηθεί ή θεωρία τής κοινωνικοποίησης⁶. Η κοινωνικοψυχολογική θεωρία έστιάζεται στό ότι τό άτομο μπορεί νά αλλάξει κάποιες από τίς νοοτροπίες που είτε πιστεύει ότι έχει ήδη αλλάξει, είτε δέν γνωρίζει πώς νά συνεχίζει νά τίς διατηρεί⁷.

3. Η προσδοκόμενη αλλαγή δέν είναι όμοιόμορφη, συχνά μάλιστα ούτε και όμαδική, αλλά λειτουργεί, κατά περίπτωση, για τό κάθε μέλος, καθώς συχνά προκύπτει μία διαρκής δυναμική σχέση και συγκρούσεων. Αυτό συμβαίνει έπειδή οί Θ.Κ. είναι «χώροι διαμονής», δηλαδή οίκιες «σπίτια». Οί συμμετέχοντες ξοδεύουν τόν περισσότερο χρόνο τους και έχουν τίς πιο πολλές ανάγκες τους στό χώρο αυτό. Στόχος είναι ή προσωπική ανάπτυξη του μέλους μέσα σέ κοινωνία ατόμων.

4. Πρβλ. DE LEON G. (Ed.), *Community as method: Therapeutic communities for special populations and special settings*. Westport, CT: Praeger, 1997.

5. BROOK R. C., και WHITEHEAD P. C., *Drug-free therapeutic community: An evaluation*. New York, Human Sciences Press, 1980.

6. Τό κοινοτικό μοντέλο αναφέρεται ως μέθοδος κοινωνικοποίησης των μελών διαμέσου έπίσημων και άνεπίσημων άλληλεπιδράσεων με τὰ υπόλοιπα μέλη τής κοινότητας και τὰ μέλη του προσωπικού.

7. Τά βασικά αξιώματα τής κοινωνικο-ψυχολογικής θεωρίας προσδιορίζουν ότι ό χρήστης,

Ἡ κοινότητα βασίζεται στην ὁμαδική ἐργασία καὶ σὲ ἓνα κοινωνικὸ περιβάλλον ἀλληλοεξάρτησης καὶ ἀσφάλειας. Ἡ ὀργάνωση τῆς κοινοτικῆς καθημερινότητας περιλαμβάνει συγκεκριμένους κανόνες συμπεριφορᾶς, διὰ μέσου μιᾶς εὐρείας σειρᾶς ἀρχῶν καὶ προδιαγραφῶν κοινῆς ὁμαδικῆς διαβίωσης, προσανατολισμένης στην ἀτομικὴ ψυχοθεραπεία, ἡ ὁποία ἐπεκτείνεται σὲ ἐπαναλαμβανόμενες συνεδρίες καὶ ἐστιάζεται εἴτε σὲ τρέχοντα καθημερινὰ ζητήματα, εἴτε σὲ πιὸ βαθιὰ ἐδραιωμένα συναισθηματικὰ καὶ προσωποκεντρικὰ προβλήματα. Ἡ θεραπευτικὴ κοινοτικὴ ζωὴ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἓνα σύστημα μὲ προσδιορισμένες ἀνταμοιβές καὶ περιορισμοὺς στὸ πλαίσιο μιᾶς κοινοτικῆς οἰκονομίας καὶ συντήρησης τόσο τοῦ χώρου διαμονῆς, ὅσο καὶ τῆς τοποθέτησης καὶ διαχείρισης τῶν ἀπαιτούμενων ρόλων, τοὺς ὁποίους καλοῦνται οἱ διαμένοντες νὰ ἀναλάβουν⁸.

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ Θ.Κ. ἔχει κοινὰ χαρακτηριστικὰ μὲ ἄλλες μὴ θεραπευτικὲς ἢ θρησκευτικὲς κοινότητες, ὅπως εἶναι τὰ σχολεῖα, οἱ φυλακές, οἱ στρατῶνες ἢ ἀκόμα καὶ κάποιες μορφές ἐταιριῶν. Ἄν καὶ πιθανῶς ἡ Θ.Κ. νὰ ὁμοιάζει μὲ πολυμελεῖς οἰκογένειες, χωρὶς ἢ καὶ οὐτοπικὲς κοινωνίες/κοινότητες, χρησιμοποιεῖ μὲ μοναδικὸ τρόπο καὶ ἀναδεικνύει τὴν ἔννοια τῆς «κοινότητας» ὡς τὴν κύρια μέθοδο γιὰ νὰ ἀλλάξει τὸ μέλος ἢ ἀκριβέστερα νὰ θεραπεύσει ἢ νὰ βοηθήσει, μὲ τὴν ἀλληλοβοήθεια, τὸ ἄτομο/μέλος⁹. Ἡ δομὴ (κοινωνικὴ ὀργάνωση), τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ (τὸ προσωπικὸ καὶ οἱ θεραπευόμενοι) καὶ ἡ καθημερινὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή τῶν δραστηριοτήτων (ὁμαδικὲς συναντήσεις, ἐργασία καὶ ψυχαγωγικὲς ἐκδηλώσεις) εἶναι σχεδιασμένα γιὰ νὰ παρέχουν θεραπεία, ἐκπαίδευση καὶ δυνατότητα ἀλλαγῆς στὸ πρόσωπο. Ἡ «κοινοτικὴ θεραπευτικὴ μέθοδος» ἐστιάζεται στην ἔνταξη τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν σχέσεών του

ἔξαιτίας τῆς χαμηλῆς αὐτοεκτίμησης ποὺ τὸν χαρακτηρίζει, καλλιιεργεῖ στερεότυπα ἢ εἰκόνες γιὰ νὰ ἀποφεύγει τὴν πραγματικότητα καὶ ἐμμέσως νὰ κρύβεται ἀπ' αὐτή. Οἱ ἀναπαραστάσεις, τὶς ὁποῖες δημιουργεῖ, καὶ ἡ ἐξάλειψή τους κρίνεται ἀπαραίτητη σὲ ἓνα θεραπευτικὸ κοινοτικὸ πλαίσιο. ΖΑΦΕΙΡΙΔΗ ΦΟΙΒΟΥ καὶ SUGARMAN BARRY, *Οἱ Θ.Κ.: Ἀπάντηση στὰ Ναρκωτικά ἀπὸ τὸ Dayton στὴν Ἰθάκη*, Ἐναλλακτικὲς Ἐκδόσεις «Κομμόνα», Ἀντιπαραθέσεις 13, 1990, σελ.143-152.

8. Ἡ κοινότητα λειτουργεῖ μὲ τὴν ἐκχώρηση εὐθυνῶν, οἱ ὁποῖες κατανέμονται ἱεραρχικά, προνομίων καὶ ἐκτίμησης, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὴν θεραπευτικὴν πορεία τοῦ μέλους. ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΑΤΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ, «Θ.Κ. καὶ κοινωνικὴ ἔνταξη τῶν ἐξαρτημένων ἀπὸ οὐσίες χρηστών: ἡ ἑλληνικὴ ἐμπειρία», Διδακτορικὴ Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, 2007, σελ. 49.

9. DE LEON GEORGE, *The Therapeutic Community: Theory, Model, and Method*, Springer Publishing Company, 2000, σελ. 85.

έντος μιᾶς κοινῆς προοπτικῆς, πού στόχο ἔχει νά διδάξει τὰ μέλη νά χρησιμοποιοῦν τὸ κοινοτικό πλαίσιο μὲ σκοπὸ τὴν αὐτογνωσία, τὴν ἀλληλοβοήθεια καὶ τὴν προσωπικὴ ἀλλαγὴ¹⁰. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὅλες οἱ καθημερινές δραστηριότητες τῶν Θ.Κ. εἶναι σχεδιασμένες γιὰ νά παράγουν μιὰ θεραπευτικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ ἀλλαγὴ στοὺς συμμετέχοντες, καθὼς αὐτοὶ εἶναι οἱ μεσολαβητές ἀλλὰ καὶ οἱ τελικοὶ ἀποδέκτες τῶν θεραπευτικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἀλλαγῶν.

Τὸ κοινοτικό θεραπευτικὸ μοντέλο προϋποθέτει τὴν αὐτοβοήθεια. Ἡ θεραπευτικὴ προσέγγιση γιὰ αὐτοβοήθεια καὶ ἀλληλοβοήθεια ἐπικεντρώνεται στὸ ἴδιο τὸ μέλος ὡς τὸν πρωταρχικὸ παράγοντα προσωπικῆς ἀλλαγῆς. Τὰ μέλη σταδιακὰ προοδεύουν μέσα ἀπὸ ἱεραρχικὰ δομημένα θεραπευτικὰ στάδια ἢ βήματα καὶ ἀναμένεται νά ἀναλάβουν νέους διαφορετικοὺς ρόλους γιὰ νά διαμορφώσουν τὴν κατάλληλη ἢ τὴν ἀντίστοιχη συμπεριφορὰ πρὸς μίμηση γιὰ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς κοινότητος. Τὰ μέλη ἀναλαμβάνουν τὸν ἔλεγχο τῆς κατάστασής τους μὲ τὴν ἐκμάθηση καὶ τὴν υἰοθέτηση ἐννοιῶν, ὅπως «τοῦ δικαιώματος γιὰ ἕναν ἐντιμὸ τρόπο ζωῆς» καὶ τὴν ἀπόφασή τους νά «ἐνεργοῦν σὰν νά». Ἕνας ἐντιμὸς καὶ συλλογικὸς τρόπος ζωῆς παραπέμπει σὲ ὑπεύθυνες συμπεριφορές, καθὼς ἐπίσης καὶ στὴν τήρηση κανόνων καὶ ὁρίων συχνὰ ἠθικοῦ καὶ ἀνθρωποκεντρικοῦ χαρακτήρα. Ἐνεργώντας «σὰν νά» τὸ μέλος στὴν κοινότητα συμπεριφέρεται μὲ τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους «πρέπει νά» ἢ «θὰ ἤθελε νά» ζήσει στὸ μέλλον, σὲ ἀντίθεση πρὸς αὐτοὺς πού σχετίζονται μὲ τὸν τρόπο στὸν ὁποῖο συνήθιζε νά ζεῖ κατὰ τὸ παρελθόν¹¹. Ἡ διάκριση σὲ ὅ,τι ἀφορᾶ τὸ «πρὶν/τότε» μὲ τὸ «μετὰ/τόρα» εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ χρήστη καὶ τὴν διακοπὴ συμπεριφορῶν ἄμεσα συνδεδεμένων μαζί μὲ τὴ χρήση καὶ τὴν παρβατικότητα.

Τὰ νεώτερα μέλη τῆς κοινότητος, μὲ τὴν ἔνταξή τους, κοινωνικοποιοῦνται κατὰ τὰ πρότυπα καὶ τίς κοινοτικὲς ἀξίες τῆς ομάδας μὲ τὴ συμμετοχή τους σὲ καθημερινές ἀδόμητες ἀλληλεπιδράσεις, π.χ. κοινὴ τράπεζα ἢ συμμετοχὴ σὲ ὁμαδικές ἐργασίες, μὲ τὰ μέλη καὶ τὸ προσωπικὸ στὸ χῶρο διαβίωσης, καθὼς

10. DE LEON GEORGE, «The Therapeutic Community: Toward a General Theory and Model» στὸ George De Leon, Nancy Jinchill καὶ Frank M. Tims, *Therapeutic Community: Advances in Research and Application* Center for Therapeutic Community Research, National Development and Research Institutes NIDA Research Monograph 144, U.S. Department of Health and Human Services, Public Health Service, National Institutes of Health, 1994, σελ. 22.

11. FISHER L. GARY καὶ ROGET A. NANCY, *Encyclopedia of Substance Abuse Prevention, Treatment, & Recovery*, Davis Carolyn, Synanon, SAGE Publications, Inc., 2009, σελ. 900.

καί σέ δομημένες θεραπευτικές συνεδρίες. Οί τιμωρίες καί οί ανταμοιβές εἶναι τὰ κεντρικά στοιχεῖα τῆς κοινοτικῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, πού ἀπώτερο στόχο ἔχουν νά βοηθήσουν καί νά κινητοποιήσουν τὰ μέλη, ὥστε νά ἀποδεχτοῦν καί νά ἐσωτερικεύουν τοὺς κανόνες τῆς κοινότητας. Τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα ἀποδέχονται ὡς «θετικές» κοινωνικὲς στάσεις καί συμπεριφορὲς ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἀπόρριψη τῆς χρήσης ἢ τῆς κατάχρησης οὐσιῶν, ἀνταμείβονται μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς κοινότητας καί τὴν πρόσβασή τους σὲ κοινοτικά προνόμια. Περαιτέρω, ἐὰν τὰ μέλη παρασύρονται σὲ ἀντικοινωνικὲς συμπεριφορὲς¹², οἱ κανόνες τῆς κοινότητας προβλέπουν τὴν ἀπώλεια προνομίων, εὐθυνῶν καί τὴ γενικότερη ἀποδοκιμασία ἀπὸ τοὺς ἄλλους¹³.

Ἡ προσωπικὴ ἀλλαγὴ τοῦ μέλους δὲν εἶναι σὲ θέση νά νοηθεῖ ξεχωριστὰ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ σχέση, τὴ συνεχῆ κοινωνία καί τὴν ἐπαφὴ μὲ τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς κοινότητας. Στὴ Θ.Κ. συχνὰ ἀναδύεται, μέσα ἀπὸ διαφορετικὲς περιπτώσεις καί περιστάσεις, ἡ πολυπλοκότητα καί ἡ διαφορετικότητα τοῦ κάθε ἀτόμου. Τὸ πρόσωπο, στὸ κοινοτικὸ πλαίσιο, ἀποκαλύπτεται καί ἀποκαλύπτει τυχόν ἀτομικὲς ἀπαιτήσεις καί παραστάσεις κοινωνικοῦ χαρακτήρα, πολλαπλοὺς ρόλους συμμετοχῆς στὴν κοινότητα καί συνεχεῖς κοινωνικὲς ἀλληλεπιδράσεις. Κατόπιν τούτου, τὰ μέλη, σὲ καθημερινὴ βάση, ὑπόκεινται σὲ ἓνα «συνεχῆ ἔλεγχο», γίνονται ἀντικείμενα παρατήρησης καί ὑποβάλλονται κατ' ἐπανάληψη σὲ ἐπιτήρηση ἀναφορικὰ μὲ τὶς καθημερινὲς διαστάσεις καί πράξεις τῆς ζωῆς τους.

Στὴν κοινότητα συλλέγονται ποσοτικά καί ποιοτικά στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὰ μέλη ἐργάζονται, τὶς σχέσεις μὲ τοὺς φίλους τους, τοὺς ὁμότιμους καί τὸ προσωπικὸ τῆς θεραπευτικῆς κοινότητας, τοὺς κανόνες ὑγιεινῆς πού ἀκολουθοῦν, τὴ συμμετοχὴ τους σὲ ὁμαδικὲς καί κοινοτικὲς διαδικασίες καί ἀπὸ ὅλες γενικὰ τὶς κοινοτικὲς δραστηριότητες στὶς ὁποῖες συμμετέχουν. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὴ κοινότητα, μὲ ἓνα τρόπο, κοινοποιοῦνται καί συχνὰ κάποιες «ἀποκλίνουσες» ἢ παράτυπες/ἐξωκοινωνικὲς συμπεριφορὲς καί στάσεις τῶν μελῶν ὀφείλουν νά γίνουν, ὡς στόχος τῆς κοινότητας, μέσα ἀπὸ τὴν ἀλληλοβοήθεια καί τὸ ἐνδιαφέρον, ἀντικείμενα ἀλλαγῆς. Τὰ μέλη προσπαθοῦν

12. Ἀρνητικὲς συμπεριφορὲς στὴ Θ.Κ. θεωροῦνται οἱ συμπεριφορὲς πού παραπέμπουν στὴν «πιάτσα», ὅπως ἡ μαγκιά, ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ἰσχυρότερου, ἡ ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης, ἡ ἀναζήτηση τῆς ἄμεσης ἰκανοποίησης τῶν ἀναγκῶν καί ἡ ψευδο-ἀλληλεγγύη τῆς «πιάτσας». ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ, *Ἐξαρτήσεις: Οἱ Θ.Κ.*, Ἑλληνικά Γράμματα, 2005, σελ.109.

13. FISHER L. GARY καί ROGET A. NANCY, ὅ.π., 2009, σελ. 900.

νά αλλάζουν συμπεριφορές, αξίες και κώδικες συμπεριφορᾶς ἔχοντας βάση ὡς συνεχή ἐπαφή, σχέση καὶ ἀλληλεπίδραση μὲ τοὺς ἄλλους. Ἡ «παιδαγωγική» τῆς κοινότητας, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ παραδείγματα τὰ ὁποῖα προωθεῖ καὶ παροτρύνει, ἐνθαρρύνουν καὶ ἐνισχύουν διαρκῶς τοὺς χρήστες σὲ μία διαδικασία κοινωνικῆς ἐκμάθησης¹⁴.

Ὁ πληθυσμὸς τῶν χρηστῶν, στὸν ὁποῖο οἱ Θ.Κ. παρέχουν ὑπηρεσίες, παρουσιάζει διαφορετικὲς ψυχολογικὲς διαταραχὲς καὶ ἔτσι κρίνεται ἀναγκαῖα ἡ παροχὴ βοήθειας στὸ ἐπίπεδο αὐτό. Ἀπαραίτητο θεραπευτικὸ βῆμα θεωρεῖται γιὰ τὰ μέλη τους νὰ ἐξοικειωθοῦν μὲ μία κοινότητα αὐτοβοήθειας ὁμοτίμων γιὰ νὰ ἐπανασυνδεθοῦν μὲ τὸν ἔξω κόσμο¹⁵. Ἡ σταθεροποίηση τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τὴν χρῆση οὐσιῶν, ἡ κοινωνικοποίηση καὶ ἡ ἀνάληψη κάποιων ἐλάχιστων εὐθυνῶν εἶναι ἀπαραίτητες προϋποθέσεις πρὶν τὴν οὐσιαστικὴ ἐμπλοκὴ τοῦ μέλους σὲ θεραπευτικὲς, κοινοτικὲς, ἐκπαιδευτικὲς καὶ ἐπαγγελματικὲς ὑπηρεσίες. Ὅμοια μὲ τὶς ὑγιεῖς οἰκογένειες, οἱ Θ.Κ. παρέχουν ἕναν κοινωνικὸ μικρόκοσμο μὲ βάση τὸν χῶρο ὡς «σπίτι» ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ χρήστες σταδιακὰ ἐπανερχοῦνται στὴν ἔξω κοινωνία¹⁶.

Ὅλες οἱ δραστηριότητες τῶν Θ.Κ. εἶναι σχεδιασμένες γιὰ νὰ θωρακίζουν τὴν θεραπευτικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ ἀλλαγὴ στοὺς συμμετέχοντες, οἱ ὁποῖες κατὰ κάποιον τρόπο εἶναι μεσολαβητὲς καὶ ἀποδέκτες τῶν θεραπευτικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἀλλαγῶν. Τὰ ἀκόλουθα χαρακτηριστικὰ εἶναι καίρια γιὰ τὸ θεραπευτικὸ κοινοτικὸ μοντέλο. Ἀρχικά, ἡ υἱοθέτηση κοινοτικῶν ρόλων καθιστᾷ τὰ μέλη ἱκανὰ νὰ συμβάλλουν ἄμεσα σὲ ὅλες τὶς δραστηριότητες τῆς θεραπευτικῆς κοινότητας. Ἡ κοινοτικὴ ζωὴ παρέχει εὐκαιρίες διαμέσου τῆς ἐμπλοκῆς τοῦ μέλους σὲ διάφορους κοινωνικοὺς ρόλους (π.χ. ὁμότιμοι φίλοι, συντονιστὲς καὶ διδάσκοντες). Ἡ ιδιότητα τοῦ χρήστη ὡς «κοινοτικοῦ μέλους» εἶναι ἡ πρωταρχικὴ πηγὴ στήριξης γιὰ ἀτομικὲς ἀλλαγές. Ἡ ἔνταξη τοῦ μέλους στὴ Θ.Κ. εἶναι ἀπὸ μόνη τῆς πρωταρχικῶν θεραπευτικῶν κοινοτικῶν ἐργαλείων. Ἡ ἀποδοχὴ τοῦ μέλους ὡς πρότυπου μίμησης στὴ διαδικασία ἀλλαγῆς εἶναι σημαντικὴ. Συγ-

14. DE LEON GEORGE, ὅπ.π., 2000, σελ. 87.

15. Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι στὸ μοναστικὸ πλαίσιο ἡ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους εἶναι ὀριοθετημένη. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἀναφέρει ὅτι ἡ διαβίωση μὲ ἀνθρώπους ποὺ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν ἀκριβῆ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἰδιαίτερα βοηθητικὴ, ἕως καὶ καταστροφικὴ. Ἡ ἀνταπόκριση στὴν πρόσκληση τοῦ Χριστοῦ εἶναι δυσκολότερη, ἕως ἀδύνατη, στὰ πλαίσια τῆς κοσμικῆς ζωῆς μέσα στὴν ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος φαντάζεται ὅτι πέτυχε καθὼς συγκρίνει τὸν ἑαυτό του μὲ τοὺς χειρότερους. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ, Ὅροι κατὰ πλάτος 6, PG 31, 925A.

16. DE LEON GEORGE, ὅπ.π., 2000, σελ. 87.

χρόνως με την ευθύνη του παρέχει ανατροφοδότηση στους άλλους σχετικά με το τί πρέπει να αλλάξει ή έμμέσως να παρέχει παραδείγματα για το πώς αυτός μπορεί να αλλάξει¹⁷. Η συμμετοχή του, σε συλλογικές κοινοτικές μορφές δράσης, δίδει καίριες κατευθυντήριες γραμμές σε ό,τι αφορά την ατομική του αλλαγή. Η μάθηση του μέλους και οι θεραπευτικές εμπειρίες είναι στοιχεία απαραίτητα για την «ανάκαμψη» και την προσωπική ανάπτυξη διά μέσου των κοινοτικών επαφών.

Η χρήση κοινών κανόνων και αξιών είναι εξίσου σημαντική. Οί κανόνες, οί κανονισμοί και τὰ κοινοτικά όρια προστατεύουν τόσο τή σωματική, όσο και τήν ψυχολογική ασφάλεια τής κοινότητας. Ωστόσο, υπάρχουν πεποιθήσεις και αξίες, οί όποτες χρησιμεύουν ως ρητές συμβουλές για αυτοβοήθεια και έναν σωστό τρόπο ζωής. Βασικές κοινοτικές προϋποθέσεις και άπαραβίαστα όρια για τὸ μέλος αποτελοῦν: ἡ ἐλεύθερη ἀπόφαση για ἔνταξη και συμμετοχή, ἡ ἀποχή ἀπὸ τή χρήση ἐξαρτησιογόνων οὐσιῶν, ἡ μὴ σύναψη σεξουαλικῶν σχέσεων, ἡ μὴ χρήση λεκτικῆς ἢ σωματικῆς βίας, ἡ ἀνάπτυξη εἰλικρινῶν σχέσεων, ἡ ἀποδοχή και τήρηση τῶν ὁρίων και κανόνων, καθὼς και ἡ γενικότερη υἰοθέτηση τῆς κοινοτικῆς θεραπευτικῆς φιλοσοφίας.

Η ὁργάνωση τοῦ θεραπευτικοῦ προγράμματος τῆς κοινότητας στηρίζεται σὸ γραπτό ἢ προφορικό, συμφωνημένο και κοινὸ για ὅλους θεραπευτικὸ συμβόλαιο¹⁸. Η θεραπευτικὴ προσέγγιση τῆς κοινότητας ἐστιάζεται στήν «ένταξη τοῦ μέλους στήν κοινότητα». Αὐτὴ περιλαμβάνει δέσμευση στὶς κοινοτικές ἀξίες με κύριο μέσο τὴν ἐκμάθηση κατὰ «ἔντονο και πραγματικὸ» βιωματικὸ τρόπο. Μάθηση στὴ πράξη, σὸ κοινοτικὸ πλαίσιο, σημαίνει ὅτι «μαθαίνω βλέποντας τοὺς ἄλλους». Η διοικητικὴ και θεραπευτικὴ λειτουργία διακρίνονται σε θεραπευτικὰ στάδια πὸ ἀρχίζουν με τὴν ἔνταξη και ὀλοκληρώνονται με τὴν ἀποχώρηση τοῦ μέλους ἀπὸ τὴν θεραπευτικὴ κοινότητα. Η εἰσαγωγικὴ περίοδος εἶναι ιδιαίτερα κρίσιμη για τὴν παραμονὴ τοῦ μέλους στήν κοινότητα. Αὐτὴ ἐπικεντρώνεται στὸς στόχους τῆς ὀριοθέτησης

17. DE LEON GEORGE, «The Therapeutic Community: Toward a General Theory and Model» σὸ George De Leon, Nancy Jainchill και Frank M. Tims, *Therapeutic Community: Advances in Research and Application* Center for Therapeutic Community Research, National Development and Research Institutes, NIDA Research Monograph 144, U.S. Department of Health and Human Services, Public Health Service, National Institutes of Health, 1994, σελ. 22.

18. DE LEON GEORGE, ὀπ.π., 2000, σελ. 229.

καί τῆς προσαρμογῆς¹⁹. Ἡ κοινότητα, ἐπίσης, ὀφείλει νὰ διασφαλίζει τὰ δικαιώματα τῶν μελῶν τῆς²⁰.

Οἱ βασικὲς ἀρχὲς λειτουργίας τῶν Θ.Κ. καὶ ἡ ἀσκούμενη ἀγωγή ἔχουν στὸ σύνολό τους, πολλὲς ὁμοιότητες ἀλλὰ καὶ διαφορές. Ἔχει καταγραφεῖ οὐσιαστικὴ κλινικὴ διαφοροποίηση, ὅσον ἀφορᾷ στὴν προτεινόμενη διάρκεια παραμονῆς, τὴν ἐπαγγελματικὴ διαφοροποίηση τοῦ προσωπικοῦ καὶ τὴν ἀναλογία πρὸς τοὺς ἐξυπηρετούμενους. Αὐτὲς οἱ διαφορές, οἱ ὁποῖες καθορίζονται ἀπὸ ἱστορικούς, κοινωνικούς καὶ οἰκονομικούς παράγοντες, εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν σημαντικὴ ἐπιρροή στὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς κάθε θεραπευτικῆς κοινότητας. Βασικὴ ὅμως ἀρχὴ τῶν Θ.Κ. εἶναι ἡ ἐκούσια συμμετοχὴ τοῦ θεραπευομένου, καθὼς ἡ ψυχικὴ ἀπεξάρτηση δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μὲ ἀναγκαστικὴ θεραπεία.

Στόχος εἶναι οἱ χορηγοὶ νὰ σταματήσουν τὴ χρήση, νὰ δώσουν ἄλλο νόημα στὴ ζωὴ τους καὶ νὰ βελτιώσουν τὶς διαπροσωπικὲς τους σχέσεις. Ἡ σημασία τῆς ψυχικῆς ἀπεξάρτησης, σὲ σχέση μὲ τὴ σωματικὴ ἀποτοξίνωση, διαφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀναλογία τοῦ χρόνου, ὃ ὁποῖος ἀπαιτεῖται²¹. Εἶναι ἀξιοσημείωτο νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι συμβαίνει σὲ ἓνα μέλος τῆς θεραπευτικῆς κοινότητας, ὡς ἐλάχιστη ἐμπειρία, ἔχει συγκεκριμένη θεραπευτικὴ ἀξία²², καθὼς ἡ θεραπεία εἶναι ἓνας συνεχῆς ἀγῶνας καὶ ἐφ' ὅρου ζωῆς διαδικασία ἐσωτερικοῦ διαλόγου τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὶς ὑπαρξιακὲς του ἀνάγκες. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἴδιον τῶν ἐξαρτημένων χρηστῶν, ἀλλὰ ἀφορᾷ, ὅποιον ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσει ἰσορροπία στὴ ζωὴ του ἢ νὰ ἀλλάξει τὸν ἑαυτό του²³.

19. ΓΙΑΝΝΟΥΣΗ Γ., «Ἀπὸ τὴν παράδοξη αὐτονομία (ἐξάρτηση) στὴ συνοχὴ τῆς παραδοξότητος (ἀπεξάρτηση). Τὸ μοντέλο τῆς «θεραπευτικῆς κοινότητας» στὸ ὑπερνεωτερικὸ περιβάλλον», *Τετράδια Ψυχιατρικῆς*, 2011, 113(1):57.

20. Τὰ μέλη ἔχουν δικαίωμα στὴ θεραπεία ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὸ γένος, τὴ φυλὴ, τὴν ἐθνικότητα, τὸ χροῶμα, τὸ δόγμα, τὶς πολιτικὲς πεποιθήσεις, τὶς σεξουαλικὲς προτιμήσεις, τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση, τὴ θρησκεία, τὴν καταγωγὴ, τὴν ταυτότητα, τὴν ἡλικία, τὴν πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀναπηρία, τὴν κατάσταση ὑγείας καὶ τὸ ποινικὸ μητρώο ἢ τὸ καθεστῶς κοινωνικῆς πρόνοιας. Πρέπει, ἐπίσης, νὰ τηρεῖται τὸ ἀπόρρητο τῶν πληροφοριῶν, πὺ ἀφοροῦν τὴ συμμετοχὴ τοῦ μέλους στὸ πρόγραμμα. Ἡ δυνατότητα ἀποχώρησης, ἀνὰ πᾶσα στιγμή ἀπὸ τὸ πρόγραμμα, ἢ προσωπικὴ ἐπικοινωνία γιὰ ἐνημέρωση, ἢ προστασία ἀπὸ σωματικὴ τιμωρία/ποινὴ ἢ σχετικὴ ἀπειλή, ἀπὸ συναισθηματικὴ καὶ σεξουαλικὴ κακοποίηση καὶ καταναγκαστικὸ φυσικὸ περιορισμό, εἶναι κανόνες, πὺ ὀφείλουν οἱ Θ.Κ. νὰ διασφαλίζουν στὰ μέλη τους. WFTC-World Federation of Therapeutic Communities, Χάρτης Δικαιωμάτων τῶν Μελῶν, <http://www.brea.koutproject.odl.org/home/kethea/xartis-dikaiomaton-ton-meln> (ἡμ. ἀνακτ. 17/9/2013).

21. ΚΕ.Θ.Ε.Α-ΠΙΛΟΤΟΣ, <http://www.kethea-pilotos.gr>. (ἡμ. ἀνάκτησης 16/9/2013).

22. ΖΑΦΕΙΡΙΔΗ ΦΟΙΒΟΥ καὶ SUGARMAN BARRY, ὅπ.π., 1990, σελ.120.

23. ΖΑΦΕΙΡΙΔΗ ΦΟΙΒΟΥ, «Οἱ Θ.Κ. στὴν Ἑλλάδα», *Ἀντὶ περίοδος Β'*, τχ. 676, 1998, σελ.18.

Ὁρθόδοξη Θεραπεία

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀποσκοπεῖ νὰ θεραπεύσει τὴ νοσοῦσα ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Ἡ Χριστιανικὴ Ὁρθοδοξία θεραπεύει ὅλους, ὅπως ὁ Θεὸς «ὄς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν»²⁴ εἶναι ὁ «ὄς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων»²⁵. Ἡ ἀσθένεια εἶναι πανανθρώπινη «...εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἡμαρτον»· ἔτσι καὶ ἡ πτώση (δηλαδή ἡ ἀσθένεια)²⁶. Ἡ θεραπεία ἐξαρτᾶται ὁμως ἄμεσα ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κάθε ἀνθρώπου. Ἡ ἴαση τῶν ψυχικῶν τραυμάτων πραγματοποιεῖται μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καθὼς καὶ μὲ τὴ συνέργεια τοῦ «πνευματικοῦ θεραπευτοῦ». Γίνεται λόγος γιὰ προσευχὴ καὶ γιὰ ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ, καθὼς ὁ πραγματικὸς θεραπευτὴς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος. Ὅμως ἡ ἴαση εἶναι ἐφικτὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀλλὰ καὶ τὸν πεπειραμένο πνευματικὸ, ἐφ' ὅσον συνεργήσει καὶ ὁ ἄρρωστος ἄνθρωπος²⁷.

Ἡ Ἐκκλησία τείνει νὰ λειτουργεῖ ὅπως ἡ Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη, ἡ ὁποία παρέχει τὴ δυνατότητα διατήρησης ἢ ἀποκατάστασης τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου μέσα ἀπὸ μία ὀρισμένη θεραπευτικὴ διαδικασία καὶ ἓνα συγκεκριμένο τρόπο ζωῆς²⁸. Εἶναι σημαντικό νὰ τονισθεῖ ὅτι ἡ θεραπεία τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπλῶς ἀπὸ μία ψυχολογικὴ ὑποστήριξη καὶ ἀτομικιστικὴ πράξη, ἀλλὰ κυρίως καὶ προπάντων εἶναι πορεία γιὰ νὰ φθάσει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀτομικότητά του στὴν προσωπικὴ σχέση, ἀπὸ τὴν φιλαυτία στὴν φιλοθεΐα καὶ στὴν φιλανθρωπία, ἀπὸ τὴν ἰδιοτελεῖ στὴν ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη. Ἡ θεραπεία γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ γίνεται σὲ ἓνα ὀρισμένο πνευματικὸ κλίμα. Ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἐκλαμβάνεται ὡς οἰκογένεια ἀλλὰ καὶ ὡς πνευματικὸ νοσοκομεῖο, εἶναι ὁ κατάλληλος χώρος τῆς ἀσκήσεως τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς. Ἡ θεραπεία ἐγκεῖται στὴν ἀπόκτηση τῆς πραγματικῆς σχέσης μὲ τὸν Θεό, τὸν συνάνθρωπο, τὸν ἐαυ-

24. Ἀ' Τιμ., 2:4.

25. Ἀ' Τιμ., 4:10.

26. Ρωμ., 5:12.

27. ΒΛΑΧΟΥ ΓΕΡΟΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, Στοχασμὸς καὶ πνευματικότητα τῶν Πατέρων: Ἀσθένεια, Θεραπεία καὶ Θεραπευτὴς, κατὰ τὸν Ἅγιο Ἰωάννη τὸν Σιναΐτη, Ἀπὸ τὸ Περιοδικό: *Νέα Κοινωνιολογία* 30, Κοινωνιολογικὴ Ἐπιθεώρηση τῆς Νέας Ἑλλάδας - β' περίοδος 13ος χρόνος - Ἀνοιξή 2000 - Ἐκδόσεις Παπαζήση, Ψηφιοποίηση: Ἀντιαιρετικὸν Ἐγκόλπιον, http://www.egolpion.com/as8enia_8erapeftis.el.aspx, ἡμ. ἄν. 3/12/2013.

28. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π., *Ἡ Ὁρθοδοξία ὡς Θεραπεία*, <http://www.alopsis.gr/modules.php?name=News&file=article&sid=273>, 22/1/2012, ἡμ. ἄν. 3/12/2013.

τό του και την κρίση. Αυτό πραγματοποιείται εντός του χώρου της Ἐκκλησίας²⁹. Κριτήριο της ποιμαντικής θεραπευτικής της Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἐπίτευξη της πνευματικής θεραπείας τοῦ ἀνθρώπου, μὲ δίοδο της πορείας πρὸς τὴ θέωση. Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ θεραπευτικὴ λειτουργία της Ἐκκλησίας σώζεται κυρίως στὰ μοναστικά κοινόβια, τὰ ὁποῖα, ἐνάντια στὴν ἐκκοσμίκευση, συνεχίζουν τὴν Ἐκκλησία τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων.

Ἡ μέθοδος θεραπείας ποῦ προσφέρει ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ πνευματικὴ ζωὴ. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ βιώνεται ὡς ἄσκηση καὶ μετοχὴ στὴν παρεχόμενη διαμέσου τῶν μυστηρίων ἄκτιστη Χάρη. Μυστήριο ὅμως εἶναι καὶ τὸ «μυστήριο τοῦ ἀδελφοῦ», δηλαδή ἡ ἀδελφικὴ ἀλληλεγγύη, καθὼς αὐτὴ εἶναι τὸ σημεῖο κοινωνίας μὲ τὸν Θεό. Ἡ ἄσκηση εἶναι ὁ συνεχὴς βιασμός της αὐτονομημένης καὶ νεκρωμένης ἀπὸ τὴν ἁμαρτία φύσης τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία πορεύεται πρὸς τὸν πνευματικὸ ἢ αἰώνιο θάνατο: δηλ. τὸν αἰώνιο χωρισμὸ ἀπὸ τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ. Ἡ πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἄσκηση ἀποβλέπει στὴν «ἀπάθεια τῶν παθῶν», ὥστε νὰ καταπολεμηθεῖ ἡ ἐσωτερικὴ δουλεία στὶς νοσογόνες ἐστίες τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μετοχὴ τοῦ ἀνθρώπου στὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ στὴν ἀνάστασή του, τὴν ὁποία προτείνουν οἱ Πατέρες μὲ τὴν ἄσκηση, θεραπεύει τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἡ Ἐκκλησία ἀποτελεῖ θεραπευτήριο, διότι προσφέρει τὴ δυνατότητα στὸν ἄνθρωπο νὰ μεταβεῖ ἀπὸ τὴν κατάσταση τοῦ ἀτόμου σ' ἐκείνη τοῦ προσώπου. Ἡ διάκριση προσώπου καὶ ἀτόμου εἶναι σημαντικὴ στὴν ἐρμηνεία τῆς ὀρθόδοξης θεραπείας. Τὸ ἄτομο ἀποτελεῖ ἔννοια ἀριθμητικῆ: ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄτομο ὑπάρχει, ἐνεργεῖ, ψυχολογικὰ αὐτοπεριφράσσεται καὶ «σχίζεται» ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Εἶναι γεγονός ὅτι τὸ σῶμα ἐκφράζει τὸ ὄχυρὸ τῆς ἀτομικότητας, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει διὰ μέσου τῆς ἐλευθερίας ἢ δυνατότητα ἀποκοπῆς ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀτομικότητα εἶναι τὸ πρῶτο «παθολογικὸ» στάδιο, τὸ ὁποῖο βιώνει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἔχει ἀνάγκη θεραπείας. Τὸ δεύτερο στάδιο εἶναι αὐτὸ τῆς κοινωνίας³⁰. Ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ κοινωνεῖ ὡς ἀδερφὸς μὲ τὸν συνάνθρωπό του, ὀφείλει τὴν ἰδιοτέλειά του, τὴν ὁποία λειτουργεῖ ὡς φιλαυτία καὶ μεταβάλλεται σὲ ἀνιδιοτέλεια. Ἡ ὑπέρβαση τῆς ἀτομικότητας, ὀλοκληρώνεται, ἐφ' ὅσον δημιουργηθεῖ οὐσιαστικὴ σχέση μὲ τοὺς ἄλλους. Ἀνιδιοτελής εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ

29. ΒΛΑΧΟΥ ΓΕΡΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, ὀ.π., 2000, ἡμ. ἀν. 3/12/2013.

30. Πρβλ. Παύλου Α' Κορ., 13:8 «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περιφρονεῖται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς».

Τριαδικού Θεού³¹, ή όποία δίδει τὰ πάντα χωρίς ἀντάλλαγμα. Για τὸν λόγο αὐτό, τὸ κοινωνικὸ ἰδανικὸ τῆς Χριστιανικῆς Ὁρθοδοξίας δὲν εἶναι ἡ «κοινωνημοσύνη» ἀλλὰ ἡ «ἀκτημοσύνη», ὡς αὐτοπαραιτήση ἀπὸ κάθε ἀπαίτηση. Σημειώνεται μάλιστα ὅτι ἡ «ἐκτόνωση» εἶναι καὶ ἀποτελεῖ μορφή ὑπερβάσεως τοῦ ἀτομισμοῦ, χωρίς ὅμως νὰ εἶναι «θεραπεία». Πρόκειται γιὰ μία μορφή σχέσεως καὶ κοινωνίας.

Τὸ ἐπίπεδο, στὸ ὁποῖο ἐπιδιώκει νὰ φέρει τὸν ἄνθρωπο ἡ Ἐκκλησία, βρίσκεται πέραν ἀπὸ αὐτὴ τὴ μορφή. Αὐτὴ εἶναι ἡ κατάσταση τοῦ προσώπου³². Ἐχοντας ὑπ' ὄψη τὰ δύο αὐτὰ ἐπίπεδα, σημειώνεται ὅτι κάθε θεραπευτικὴ ἀγωγή θὰ πρέπει νὰ προσαρμόζεται πάντα στὴν ἀνθεκτικότητα καὶ στὶς ἰδιαιτερότητες τοῦ ἀσθενοῦς, στὸ μέτρο τῆς οἰκονομίας. Κέντρο τοῦ ἀτόμου στὴν ἀσθένεια παύει νὰ εἶναι ὁ Θεὸς καὶ γίνεται ὁ ἑαυτός του, ὁ ὁποῖος, ἐφ' ὅσον αὐτονομήθηκε, αὐτόματα νοσεῖ. Ἡ ὑγεία ἐκλαμβάνεται ὡς πραγματικὴ σχέση καὶ ἡ ἀσθένεια ὡς διακοπὴ τῆς σχέσης αὐτῆς. Ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τὸν οὐσιαστικὸ διάλογο μὲ τὸν Θεό, τοὺς συνανθρώπους καὶ τὴν κτίση, περιπίπτει σὲ ἕναν τραγικὸ μονόλογο³³.

Ἡ σωτηρία καὶ ἴαση τῆς ὅλης ἀνθρώπινης φύσης, καθὼς καὶ ἡ θέωσή της πραγματώθηκαν στὸ πρόσωπο τοῦ σαρκωθέντος Θεοῦ Λόγου καὶ δωρίζονται ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σὲ κάθε βαπτιζόμενο, ὁ ὁποῖος στὴν Ἐκκλησία ἐνώνεται μὲ τὸν Χριστό. Οἱ ἀνθρώπινες προσπάθειες γιὰ τὴν ἀπόκτησή της δὲν ἐπαρκοῦν, εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ³⁴. Ὁ ἄνθρωπος ὄντως εἶναι μόνο ὅταν εἶναι «Θεὸς ἐν Χριστῷ». Ὁ ρόλος τῆς «ἐν Χριστῷ» πνευματικῆς ζωῆς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῆς ἀσκήσεως ὡς διαδικασίας αὔξησης, εἶναι καὶ ἐμφανίζεται ὡς συνεργία τῆς θείας χάριτος καὶ τοῦ προσωπικοῦ ἀγῶνα. Ὁ ἀγῶνας αὐτὸς εἶναι ἰσόβιος καὶ διαρκῆς καὶ συντελεῖται μὲ ὅλες τὶς πράξεις τῆς ὑπαρξῆς³⁵. Ἡ ἀσκησιμότητα μὲ τοὺς ὄρους τοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς ἀθλήσεως, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος

31. Ρωμ., 5:8 καὶ Α' Ἰωάν., 5:7.

32. ΖΗΖΙΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΟΥ, Μητροπολίτη Περγάμου, «Θεολογία καὶ Ψυχιατρικὴ σὲ διάλογο», *Πρακτικὰ Ἡμερίδας*, ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, 2011, σελ. 144.

33. ΒΛΑΧΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, ὅπ.π., 2000, ἡμ. ἀν. 3/12/2013.

34. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὴν συμπεριλαμβάνει στοὺς καρποὺς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Γαλ., 5:22) καὶ τὸ δῶρο αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος τὸ λαμβάνει μόνο ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ ἐπιζητεῖ (πρβλ. Α' Τιμ., 6:11 καὶ Κολοσ., 3:12).

35. LARCHET JEAN CLAUDE, *Ἡ θεραπευτικὴ τῶν πνευματικῶν νοσημάτων – Εἰσαγωγή στὴν ἀσκητικὴ παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα, τόμος Α' καὶ Β', τμ. Α', 2008, σελ.14.

οϊκειώνεται τῇ Χάρη, θεωρεῖται ὡς μία διαδικασία θεραπείας καὶ ἐπιστροφῆς του στὴν κατάσταση τῆς ὑγείας. Ἡ ἄσκηση εἶναι προσπάθεια, εἶδος ἐξάσκησης ἢ ὁποία περιλαμβάνει τὸ σύνολο τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἀντιπροσωπεύει ὅσα ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ πράττει ἀπὸ τῆ σκοπιά του γιὰ νὰ σωθεῖ. Ὁ ἄνθρωπος ὁμως ἀπὸ μόνος του, μὲ τῆ δική του προσπάθεια, δὲν μπορεῖ νὰ σωθεῖ, καθὼς μονάχα ὁ Χριστὸς σώζει³⁶.

Ἡ σωστὴ θεραπεία ἀπὸ τὰ πάθη προϋποθέτει, κατὰ τὸν Ἅγιο Μάξιμο, τρεῖς βασικὲς διακρίσεις. Τὶς περιγράφει στὸ ἔργο του «Κεφάλαια περὶ ἀγάπης»: Τὸ σχετικὸ χωρίο ἀναφέρει: «Οὐ πρὸς τὰ πράγματα ὁ νοῦς πολεμεῖ τοῦ θεοφιλοῦς, (1029) οὐδὲ πρὸς τὰ τούτων νοήματα· ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη τὰ τοῖς νοήμασι συνεξευμένα. Οἶον, οὐ πρὸς τὴν γυναῖκα πολεμεῖ, οὐδὲ πρὸς τὸν λυπήσαντα, οὐδὲ πρὸς τὰς τούτων φαντασίας· ἀλλὰ πρὸς τὰ πάθη τὰ ταῖς φαντασίαις συνεξευμένα»³⁷. Ὁ Ἅγιος Μάξιμος διακρίνει τὰ πράγματα τῶν νοημάτων καὶ τὰ ἐμπαθῆ νοήματα, καθὼς γράφει: «Ἄλλο ἐστὶ πρᾶγμα, καὶ ἄλλο νόημα, ἄλλο πάθος καὶ ἄλλο ἐμπαθὲς νόημα». Πρᾶγμα εἶναι ὁ ἄνδρας, ἡ γυναῖκα ὁ χρυσὸς κ.λπ. Νόημα εἶναι ἡ ἀπλῆ μνήμη τοῦ πράγματος. Πάθος εἶναι ἡ ἄλογος φιλία ἢ τὸ ἄκριτο μῖσος ἔναντι κάποιου ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ ἐμπαθὲς νόημα: «Νόημά ἐστιν ἐμπαθὲς, λογισμὸς σύνθετος ἀπὸ πάθους καὶ νοήματος. Χωρισωμεν τὸ πάθος ἀπὸ τοῦ νοήματος καὶ ἀπομένει ὁ λογισμὸς ψιλός. Χωρίζομεν δὲ δι' ἀγάπης πνευματικῆς καὶ ἐγκρατείας, ἐὰν θέλωμεν»³⁸. Ὁ χωρισμὸς τοῦ πάθους ἀπὸ τὸ νόημα δὲν γίνεται παρὰ μὲ τὴν ἀγάπη, τὴν αὐτοκυριαρχία καὶ τὴν ἐλεύθερη θέληση: «Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου μολύνεται, ὅταν ἀναμιγνύονται τὰ νοήματα μὲ τὰ πάθη. Τὰ πάθη αἰχμαλωτίζουν τὸν νοῦν, ἐμποδίζουν τὴν πνευματικὴν του ἐλευθερίαν καὶ τὸν ἐγκλωβίζουν εἰς τὰ πράγματα. Τοιοῦτοτρόπως δημιουργοῦνται αἱ ἐμπαθεῖς καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν σύγχυσιν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς συνανθρώπους του. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου παύει νὰ λειτουργῇ ὀρθῶς, ὑποδουλώνεται εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ γίνεται δοῦλος τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν. Ἄνευ τῆς καθάρσεως τοῦ νοῦς ἀπὸ τῶν ἐμπαθῶν νοημάτων δὲν δύναται νὰ ἀναπτυχθῇ ὀρθὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν κόσμον καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου»³⁹.

36. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π., ὅπ.π., 22/1/2012, ἡμ. ἀν. 3/12/2013. Ὑπάρχει συνεπῶς στὴν Ὀρθοδοξία αὐτὸ πὸν ὀνομάζουμε «συνεργία»: μία μορφή συνεργασίας μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου πὸν ἔχει τῆ «διάθεση» γιὰ νὰ ἀποδεχτεῖ τὴν Χάρη Του.

37. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Κεφάλαια περὶ ἀγάπης*, 40, PG 90, 1028D-1029A.

38. ΜΑΞΙΜΟΥ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ, *Κεφάλαια περὶ ἀγάπης*, 1029A.

39. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, Οικουμενικοῦ Πατριάρχου, Ὁμιλία στὸ Α.Π.Θ. (23/10/2013), <http://>

Οί διακρίσεις αυτές του Μαξίμου, θεωρούνται σύμφωνα με τον Μητροπολίτη Περγάμου Ἰ. Ζηζιούλα, ἄκρως σημαντικές για τὸ θέμα τῆς θεραπείας. Ἀποτελεῖ λανθασμένη μέθοδο ἢ πάλι ἐναντίον τῶν ἀντικειμένων, τῶν ὄντων αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν, ἐπειδὴ προκαλοῦν πειρασμούς καὶ δυσκολίες. Ἡ φυγή ἀπὸ τὰ πράγματα δὲν ἀποτελεῖ λύση, οὔτε ἡ παραμονὴ στὰ πράγματα, ὅπως συμβαίνει με ὅσους ζοῦν κατὰ κόσμο, καθὼς καὶ αὐτὴ θεωρεῖται αἰτία ἀσθένειας. Ἡ ἀσκητικὴ παράδοση τονίζει ὅτι οἱ πειρασμοὶ γίνονται πιὸ δυνατοί, ὅταν φύγει κανεὶς ἀπὸ τὰ «πράγματα» ποὺ τοὺς προκαλοῦν, διότι μένουν τὰ «νοήματα» τῶν πραγμάτων, τὰ ὁποῖα πειράζουν τὸν ἄνθρωπο. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ «νοήματα» τῶν πραγμάτων. Ἡ μνήμη καὶ ἀναπαράσταση τῶν ὄντων δὲν εἶναι αὐτὴ ἀπὸ μόνη τῆς ἀπορριπτεῖα. Πολλοί, ἀντίθετα με ὅσα γράφει ὁ Ἅγιος Μάξιμος, ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὸ συνεπάγεται λειτουργία τῆς ἀνθρώπινης φαντασίας γιὰ χάρη τῆς ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὰ πάθη⁴⁰.

Ὡς θεραπεία θεωρεῖται ἡ ἔξωθεν ἐπέμβαση, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ⁴¹, στὸν ὁποῖο ἡ ἔνωση τῆς ἀνθρώπινης με τὴ θεία φύση ἐπιτυγχάνεται χωρὶς τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴ βιολογικὴ γέννηση, ἡ ὁποία διαιωνίζει τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο, πρᾶγμα ἀδύνατο γιὰ κάθε μεταπτωτικὸ ἄνθρωπο. Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὰ ὑγιὴς ἄνθρωπος, διότι ἡ ἀνθρώπινη φύση Του, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν κληρονομημένη φθαρτότητα καὶ διαρκῶς ἐνωμένη ἐκουσίως καὶ ἐλεύθερα, χάρη στὴν προσωπικὴ ἔνωση με τὸν Θεό, ὑπερβαίνει τὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο. Τὸ ἴδιο τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, «Ἰησοῦς», στὰ ἑβραϊκά σημαίνει ὁ Θεὸς «σώζει»⁴² ἢ ἰσοδύναμα «θεραπεύει». Ἡ λέξη «σωτηρία», δὲ φανερώνει ἀπλὰ λύτρωση ἀλλὰ θεραπεία. Εἶναι γεγονός ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς αὐτοαποκαλύπτεται ἄμεσα ὡς ἰατρός⁴³.

Ἡ ἰδέα τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔρχεται γιὰ νὰ θεραπεύσει τὴν ἀνθρωπότητα, εἶναι μία εἰκόνα πραγματικὰ παραδοσιακὴ καὶ θεμελιώδης, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ἀπὸ τίς ἀπαρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ συγγραφεῖς, οἱ πρῶτοι Ἀπολογητές, ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς ἦταν ψευδο-ἰατρός καὶ ὅτι ὁ πραγματικὸς ἰατρός ποὺ ἔρχεται γιὰ νὰ θεραπεύσει τοὺς ἀνθρώπους σὲ ὅλα

www.imra.gr/portal/pictures/FILES/OIKOYMENIKOS/04%20Omilia%20ATP%20Aristoteleion%20Panepistimion%2023.10.2013.pdf (ἡμ. ἀνακτ. 3/12/2013).

40. ΖΗΖΙΟΥΛΑ ΙΩΑΝΝΟΥ, Μητροπολίτου Περγάμου, ὅπ.π., 2011, σελ. 144.

41. LARCHET JEAN CLAUDE, ὅπ.π., 3/4/2009, ἡμ. ἀν. 9/12/20013.

42. Πρβλ. Ματθ., 1:21.

43. Πρβλ. Ματθ., 8:16-17 καὶ 9:12, Μάρκ., 2:17 καὶ Λουκ., 4:18 καὶ 23.

τά επίπεδα, είναι ο Χριστός. Καμία μορφή θεραπείας, ως αληθινή και ριζική εξάλειψη της νόσου, δεν είναι νοητή μακριά από το Χριστό. Είναι δυνατή μόνο ως ένσωμάτωση στο Χριστό, τον μόνο αληθινά υγιή άνθρωπο. Το Μυστήριο της Θ. Ευχαριστίας έχει κεντρική σημασία για την ολοκληρωτική θεραπεία, καθώς δεν αρκεί ποτέ η ασκητική προσπάθεια της ανθρώπινης ελευθερίας για θεραπεία⁴⁴.

Η θεραπεία από τα πάθη δεν επιτυγχάνεται με την πάλη απευθείας κατά των συγκεκριμένων παθών. Αντίθετα, έπειδή το όλο πρόβλημα της ψυχικής ασθένειας γεννᾶται από τη στέρηση της ηδονής –σε συνδυασμό πάντοτε με τη φιλαντία– όσο περισσότερη στέρηση προκαλείται τόσο πιο πολλά πάθη γεννῶνται. Η μόνη θεραπεία βρίσκεται στην εξάλειψη της φιλαντίας, που θεωρείται η ρίζα όλων των παθών. Έπειδή η οδύνη αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της ηδονής στη μεταπτωτική κατάσταση του ανθρώπου, αποτελεί έσφαλμένη αντίληψη περί ασθένειας, αυτή που ονομάζεται χρηστική-αναλγητική προσέγγιση και φαίνεται πως επικρατεί στη σύγχρονη φιλοσοφία της ιατρικής. Η οδύνη δεν εξαλείφεται με την απάλειψή της αλλά με την αποδοχή της. Η θεραπεία έρχεται με την πρόσκληση της οδύνης και την εμπειρία της. Συμβαίνει βέβαια πολλές φορές η οδύνη να είναι δυσβάσταχτη και η εμπειρία της έξοντωτική.

Ὁρθόδοξο Κοινόβιο καὶ Θεραπεία

Τὸ ὀρθόδοξο κοινόβιο εἶναι ὁ χώρος ὅπου πραγματώνεται ἡ θεραπεία τῶν παθῶν, ἀφοῦ μὲ τὸ χριστοκεντρικὸ προσανατολισμὸ του ἐστιάζεται στὴν ἀποδοχὴ ὄχι μόνο τοῦ «πλησίον» ἀλλὰ καὶ πρωτίστως στὴν ἀλλαγὴ τοῦ ἰδίου τοῦ πάσχοντος. Ἡ ἐμφάνιση καὶ ὀργάνωση τοῦ κοινοβιακοῦ βίου, ὅπως ἔγινε σχετικὴ ἀναφορὰ, εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴ συνείδηση στὸν μοναχισμό τῆς ἔλλειψης τοῦ «πλησίον», εἰδικότερα στὸν πρώιμο ἀναχωρητισμὸ. Ὁ μοναχισμὸς εἶναι ὁ γνήσιος ἐκφραστὴς τῆς αὐθεντικῆς ἐκκλησιαστικῆς παράδοσης καὶ λειτουργεῖ ἀνέκαθεν ὡς ὁδοδείκτης πρὸς τὴν πορεία τῆς τελειότητος καὶ τῆς πνευματικῆς θεραπείας. Ὁ μοναχικὸς βίος μεταφράζει τὴν θεραπεία σὲ μίαν ἀγωνιστικὴν πράξη μὲ τρία σημαντικὰ στάδια: ἀρχικὰ αὐτὸ τῆς πνευματικῆς

44. ΖΗΖΙΟΥΔΑ ΙΩΑΝΝΟΥ, Μητροπολίτου Περγάμου, ὅπ.π., 2011, σελ. 143.

ζωής, τῆς ἐσώτερης κάθαρσης καὶ τέλος τοῦ φωτισμοῦ⁴⁵. Ἡ ἀπόκτηση αὐτογνωσίας, ἡ διαρκῆς ταπείνωση, ἡ ἀληθινὴ μετάνοια, ἡ κάθαρση τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ὀδηγοῦν τὸν μοναχὸ στὴν θεραπεία ἀπὸ τὰ πάθη ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπιθυμία γιὰ τὸν διωγμὸ καὶ τὸ μαρτύριο. Ἡ ἀσθένεια στὴν Πατερικὴ παράδοση, ὅπως ἔγινε λόγος πρωτύτερα, σχετίζεται μὲ τὴν ἀπόλεια τοῦ ἀληθινοῦ νοήματος τῆς ζωῆς καὶ εἶναι προπαντὸς μεταπτωτικὴ. Ἡ θεραπεία ἔγκειται στὴν ἀπόκτηση τῆς πραγματικῆς σχέσης μὲ τὸν Θεό, τὸν συνάνθρωπο, τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν κτίση. Αὐτὸ πραγματοποιεῖται μυστηριακὰ μόνον στὸν λειτουργικὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Πατέρες, ὡς αὐθεντικοὶ δάσκαλοι τοῦ ἀσκητικοῦ μοναχισμοῦ, δίδαξαν τὶς μεθόδους καὶ τοὺς τρόπους τοὺς ὁποίους ὁ μοναχὸς ὀφείλει νὰ μετέλθει γιὰ τὴν θεραπεία ἀπὸ τὰ πάθη του καὶ τὴν ἀπόκτηση τῆς πνευματικῆς ὑγείας. Κατόπιν τούτου, ἀπαραίτητο γνῶρισμα τοῦ μοναχισμοῦ εἶναι ἡ καθ' ὁλοκληρία ἐφαρμογὴ τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, πὺν εἶναι ἡ τελεία καὶ ἔμπρακτη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ συνανθρώπου⁴⁶. Ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέος παραλληλίζει τὴν Ἐκκλησία μὲ Νοσοκομεῖο, στὸ ὁποῖο ἀκολουθεῖται ἡ ἴδια διαδικασία γιὰ τὴν θεραπεία τῆς ψυχῆς: Τὸ μοναστικὸ κοινόβιο εἶναι ὁ θάλαμος τῆς ἐντατικῆς παρακολούθησης καὶ τῆς συνεχοῦς θεραπευτικῆς ἐπέμβασης στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀνθρώπινων παθῶν⁴⁷. Ἡ ἀσκητικὴ μέθοδος, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει καὶ ἐνδημεῖ στὶς μοναστικὲς κοινότητες, ἀποτελεῖ τὴν προσπάθεια τοῦ μοναχοῦ νὰ τιθασεῦσει τὶς ψυχικὲς καὶ σωματικὲς ὁρμὲς καὶ ἀδυναμίες πὺν τὸν ἐμποδίζουν νὰ ζήσει τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Στόχος εἶναι νὰ τὶς ὑποτάξει στὸν σκοπὸ, τὸν ὁποῖο ἔχει θέσει, δηλαδὴ νὰ δεχθεῖ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ φτάσει στὴν ὁμοίωσή του μὲ τὸ πρότυπό του – τὴ θέωση.

Ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κείμενα προκύπτει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία εἶναι μία ιδιαίτερα θεραπευτικὴ κοινοτικὴ ἐπιστήμη καὶ ἀγωγή. Οἱ θεολόγοι εἶναι αὐτοὶ πὺν ἀπέκτησαν προσωπικὴ γνῶση τοῦ Θεοῦ, «ἐν τῇ ἀποκαλύψει», καὶ θεράπευσαν μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ὅλες τὶς ψυχικὲς τοὺς δυνάμεις. Ἐφ' ὅσον βρῆκαν τὸ νόημα τῆς ζωῆς, τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς τοὺς, στὴ συνέχεια βοήθησαν ἄλλους νὰ πορευθοῦν τὴν ὁδὸ τῆς θεώσεως. Ἡ θεραπεία στὸ μονα-

45. ΒΛΑΧΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, *Ψυχικὴ Ἀσθένεια καὶ Ὑγεία*, 4η ἐκδ., Ἱερά Μονὴ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Πελαγίας, 1999, σελ.177.

46. Βλ. Λουκ. ι' 25-37.

47. ΒΛΑΧΟΥ ΙΕΡΟΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, ὁπ.π., 1999, σελ.177-178.

στικό κοινόβιο δὲν ἔγκειται ἀπλῶς σὲ μία ψυχολογικὴ ὑποστήριξη καὶ ἀτομικιστικὴ πράξη. Ἀντίθετα, εἶναι ἡ πορεία γιὰ νὰ φθάσει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀτομικότητά του στὴν προσωπικὴ σχέση, ἀπὸ τὴν φιλαυτία στὴν φιλοθεΐα καὶ στὴν φιλανθρωπία καὶ ἀπὸ τὴν ἰδιοτελεῖ στὴν ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἡ θεραπεία τῶν παθῶν γίνεται μὲ βάση ἕνα ὀρισμένο πνευματικὸ καὶ κοινοβιακὸ κλίμα⁴⁸.

Ἡ μοναχικὴ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὁ λόγος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου τῆς Κλίμακας, *Εἰς τὸν Ποιμένα*, ἀποδίδουν τὴ σημασία καὶ τὸν ρόλο τῆς θεραπείας σὲ μία «ἐν Χριστῷ» μοναστικὴ κοινότητα. Ὁ Ποιμένας εἶναι ἡ μετουσίωση τοῦ θεραπευτικοῦ ἀρχετύπου στὸν χῶρο τοῦ κοινοβίου. Τὸ κείμενο αὐτὸ προϋποθέτει ἕνα κοινόβιο, ἀφοῦ ὁ συγγραφέας ἀναφέρεται στὸν Ποιμένα, τὸ ἔργο τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ θεραπεία τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν παθῶν τῶν μοναχῶν. Τὸ κοινόβιο ἐκλαμβάνεται ὡς ζῶσα Θ.Κ., στὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος ἐντάσσεται γιὰ τὴν θεραπεία του, ὥστε νὰ γίνῃ πρόσωπο καὶ νὰ ἀποκτήσῃ οὐσιαστικὴ καὶ ἀληθινὴ κοινωνία μὲ τοὺς ἄλλους. Ἡ ὄντολογικὴ αὐτὴ ἀναζήτηση τοῦ προσώπου ἀποκτᾷ νόημα, ἀφοῦ πραγματώνεται στὴ σχέση μὲ τὸν πλησίον. Στὴ θεραπευτικὴ αὐτὴ κοινότητα ὑπάρχει ἕνας «εἰδικὸς θεραπευτὴς» ἀλλὰ καὶ ἀρκετοὶ πνευματικοὶ ἀδελφοί, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ ἀγωνιστικὸ τους φρόνημα βοηθοῦν καὶ ἐνθαρρύνουν τοὺς ἄλλους.

Ἡ μοναστικὴ κοινότητα δὲ συγκροτεῖται, οὔτε προσανατολίζεται σὲ ἀνθρωποκεντρικὸ ἐπίπεδο, καθὼς κέντρο της εἶναι ὁ Θεὸς καὶ εἰδικότερα ὁ Ἰερὸς Ναὸς ἐντὸς τοῦ ὁποίου τελεῖται ἡ θεία Εὐχαριστία, ἡ κατεξοχὴν κοινωνικὴ μυστηριακὴ πράξη. Μ' αὐτή, ὁ μοναχὸς ἀποκτᾷ συνεχῆ ἐνότητα μὲ τὸν Θεό, τοὺς ἀδελφούς καὶ ὅλη τὴν κτίση. Ἀκόμη καὶ ὁ ἐρημίτης δὲν ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὴν κοινότητα, διότι ζεῖ στὸ πνεῦμα της, ἀφοῦ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ κοινωνία μαζί Του ἀποτελεῖ κοινωνία μὲ ὅλο τὸν κόσμο: Ἔτσι αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκκλησιασθεῖ καὶ νὰ κοινωνήσῃ τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ⁴⁹. Ἡ λατρευτικὴ σύναξη τῶν μελῶν της, καθὼς καὶ ἡ πορεία τους πρὸς τὴν ἔνωση μὲ τὸν Θεό, ἐκλαμβάνονται καὶ ἀπεικονίζονται ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Τὸ βίωμα τῆς κοινοτικῆς ζωῆς καὶ ἡ τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας καὶ τῆς λατρείας συνδέονται μὲ τὴν ὀλοκληρωτικὴν θεραπεία τοῦ μοναχοῦ. Αὐτὸ εἶναι ἡ διαχρονικὴ δογματικὴ ἀλήθεια τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία, μαζί μὲ

48. ΒΛΑΧΟΥ ΓΕΡΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, ὅπ.π., 2000, (ἡμ. ἀν. 3/12/2013).

49. ΒΛΑΧΟΥ ΓΕΡΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, ὅπ.π., 2000, (ἡμ. ἀν. 3/12/2013).

τήν έννοια τῆς Κοινότητος, εἶναι οἱ ἀπαραίτητες προϋποθέσεις γιὰ τῆς θεραπείας τοῦ ἀνθρώπου⁵⁰. Τὸ κοινόβιο, ὡς ἀρχέτυπο πατρικῆς οἰκογένειας⁵¹ καὶ πνευματικοῦ νοσοκομείου, εἶναι ὁ κατάλληλος χώρος ἀσκήσεως τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς.

Ὁ λόγος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου εἶναι κατατοπιστικὸς καὶ πλούσιος σὲ ἐμπειρίες σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὶς θεραπευτικὰς μεθόδους τοῦ Ποιμένα⁵², τοῦ Ἡγουμένου, ὁ ὁποῖος ἀναφέρεται καὶ ὡς ἡ «ἀρχέτυπος εἰκόνα» στὸν κοινοβιακὸ βίο. Στὸ κείμενο περιγράφονται ἀρκετὲς μεταφορικὲς ιδιότητες τοῦ Πνευματικοῦ καθοδηγητῆ καὶ ἕνας διάχυτος παραλληλισμὸς μὲ διάφορα ἐπαγγέλματα, ὅπως αὐτὰ τοῦ ποιμένα, τοῦ κυβερνήτη πλοίου, τοῦ ἱατροῦ, τοῦ στρατηγοῦ, τοῦ διδασκάλου καὶ τὶς ἀνάλογες εὐθύνες τους. Ὁ θεῖος φωτισμὸς, ἡ θεία ἔλλαμψη, ἡ θυσία καὶ ἡ πνευματικὴ διάκριση εἶναι στοιχεῖα ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν Ποιμένα. Ἡ πνευματικὴ διάκριση, ὡς τοῦ ἐκ Θεοῦ χάρισμα καὶ ἡ ἀρετὴ, εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὶς φανερὲς καὶ ἀφανεῖς πνευματικὲς ἀνάγκες τοῦ μοναχοῦ⁵³.

Ἡ θεραπεία, ὡς ἱατρικὴ ἐπιστήμη, προϋποθέτει τὰ κατάλληλα ἱατρικὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται, κατὰ περίπτωσιν καὶ περίστασιν, ἀνάλογα πάντα μὲ τὴν «τάξιν καὶ ἀξίαν τοῦ καθενός»⁵⁴. Ἐνδιαφέρον προκαλεῖ ἡ παρομοίωση τοῦ μαχαιριοῦ, ὅπου «μέτρο καὶ ἡ ἀπόφασιν γιὰ τὴν ἀποκοπὴ ἑνὸς σώματος ποὺ ἐνεκρῶθηκε ψυχικὰ καὶ ἑνὸς μέλους ποὺ ἐσάπησε, ὥστε νὰ μὴ μεταδώσῃ καὶ στοὺς ὑπολοίπους τὴν ἰδικὴν του βλάβην»⁵⁵. Ἡ θεραπευτικὴ ἐξατομικευμένη ἐπέμβαση ἀπαιτεῖ, ὅπως καὶ ἡ ἱατρικὴ, τὴ σχετικὴ ἀναυσία (ἡ ἀνοσία

50. ΒΛΑΧΟΥ ἸΕΡΟΘΕΟΥ, Μητροπολίτη, ὅ.π.π., 2000, (ἡμ. ἀν. 3/12/2013).

51. Ὁ ἅγιος Βενέδικτος θεωρεῖ τὴν οἰκογένειαν ὡς τὸ ἰδανικὸ τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς σὲ μία τέλεια κοινωνία. Βασισμένος στὸν Ἀπόστολο Παῦλο, διακηρύττει ὅτι ὁ πατέρας τῆς οἰκογένειας, ὁ ἀββᾶς, κατέχει τὴ θέση τοῦ Χριστοῦ: «Abbas Christi agree vices in monasterio creditor» (=πιστεύουμε ὅτι ὁ ἀββᾶς κατέχει τὴ θέση τοῦ Χριστοῦ στὸ μοναστήρι). Ὁ ἀββᾶς, πεπειραμένος στὴν καθοδήγησιν τῶν ψυχῶν, δὲν θὰ διδάσκει μόνον μὲ τὸν λόγο, ἀλλὰ θὰ προσθέτει κυρίως τὸ παράδειγμά του. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ ΚΩΝ/ΝΟΥ, *Ἡ θεολογία τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς στὶς Κατηχήσεις τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου*, Μεταπτυχιακὴ Ἔργασία, Τμῆμα Θεολογίας Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 37.

52. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., σελ. 417-448.

53. Ἡ προθυμία ἢ ἡ ἀθυμία εἶναι κριτήρια γιὰ τὴν πνευματικὴν προκοπὴν: Ὁ χρόνος, τὸ πρόσωπο, ἡ ποιότητα καὶ ἡ ποσότητα καθορίζουν τὸ θεραπευτικὸ μέτρο.

54. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 421.

55. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 420.

ἀπὸ τῆ δυσωδία καὶ τῆ σήψη τῶν πληγῶν), τὴν ἀπάθεια τοῦ Ἠγουμένου γιὰ τὴν «ἐν Χριστῷ» ἀνάστασι κάθε ψυχῆς.

Γιὰ τὴ θεραπευτικὴ ἄσκηση ὁ συγγραφέας τῆς Κλίμακος ἀναφέρει ὅτι ὁ πνευματικὸς ἰατρὸς τῶν ψυχῶν «ὀφείλει νὰ ἀποβάλλῃ τελείως τὰ πάθη ἀπὸ μέσα του ὥστε τὴν κατάλληλη περίστασι νὰ μπορέσῃ νὰ τὰ ὑποκριθῇ καὶ μάλιστα αὐτὸ τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ»⁵⁶. Ἡ θεραπευτικὴ αὐτὴ προσέγγισι ἔχει μίᾳ σχετικὴ ἐποπτεία, καθὼς ὁ ἀληθινὸς ποιμένας παρατηρεῖ τοὺς μοναχοὺς «ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως»⁵⁷. Ἐπίσης, γιὰ θεραπευτικὸ σκοπὸ κάνει μὲ τὰ δικά του λόγια, τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἄλλων πρὸς παραδειγματισμὸ, ταῦτιση, ἐμπιστοσύνη⁵⁸ καὶ θεραπευτικὴ ἐνδοσκόπησι. Τὸ μέτρο⁵⁹ εἶναι σαφέστατα τὸ θεραπευτικὸ μέσο γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξατομίκευσι, τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἀπροσπάθειας καὶ τὴν ἀκηδία. Ἡ μοναχικὴ ζωὴ δὲν ἔχει οὔτε «στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός»⁶⁰, ἀλλὰ οὔτε τὸν «ζυγὸ μου χρηστὸ καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν»⁶¹.

Ὁ πνευματικὸς Ποιμένας παραμένει ἀπαθὴς ἀνάμεσα σὲ ἐμπαθεῖς, ὥστε νὰ διακρίνει καὶ νὰ κατευθύνει τὶς κατάλληλες θεραπευτικὲς ὑποδείξεις καὶ νοουθεσίε⁶². Ἐξίσου σημαντικὴ διαπίστωσι ἀποτελεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἔνταξι στὸ κοινόβιο εἶναι στὴ διακριτικὴ εὐχέρεια καὶ κρίσι τοῦ Ποιμένα, καθὼς καὶ ἡ ἀπόρριψι ἢ ἡ ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὸ κοινόβιο τῶν ἀκατάλληλων. Ὅταν ὁ Ποιμένας καλεῖται νὰ ἀκούσει τὶς ἁμαρτίε καὶ τὶς ἀβλειπίε γιὰ πνευματικὴ ἐνίσχυσι καὶ προκοπή, ὀφείλει νὰ ἀξιολογεῖ τὸν τρόπο παρουσίας τοῦ πιστοῦ: Ἐὰν αὐτὸς αἰσθάνεται ἐνοχὴ γιὰ τὶς πράξιε του ἢ τὶς ἐρμηνεῦε μὲ κριτήρια ἀθωότητε, τὸν τόπο τὸν ὁποῖο ἔζησε, τὴν ἀνατροφή καὶ τὶς συνήθειε του, τὸν βαθμὸ εὐλοκίας καὶ ταπεινώσε, ὅταν ὁμολογεῖ τὶς πράξιε καὶ τὴν ἀναγνώρισι τοῦ «πνευματικοῦ βάρους» ποὺ πρόκειται νὰ σηκῶσει ὁ ποιμένας γιὰ χάρι τοῦ «ποιμαιομένου»⁶³.

56. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅπ.π., 2004, σελ.422.

57. Β' Τιμ., δ, 2.

58. «Οὔτε ὁ ἰατρὸς μπορεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ, ἂν προηγουμένως δὲν παρακληθῇ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἂν δὲν παρακινήθῃ ἀπὸ τὴν πλήρη ἐμπιστοσύνη του καὶ τὴν φανέρωσι τοῦ τραύματος». ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅπ.π., 2004, σελ. 426.

59. Πρβλ. Β' Κορ., ι, 10 καὶ ιβ, 10.

60. Ματθ., ζ,14.

61. Ματθ., ια, 30.

62. Ἡ διάκρισι εἶναι ἡ μέγιστη θεραπευτικὴ ἀρετὴ τοῦ Ποιμένα καθὼς δὲν πρέπει νὰ γίνε-ται λεπτολόγος ἐξεταστὴς μικρῶν σφαλμάτων ἀλλὰ οὔτε νὰ ἀποζητᾷ ἐξαγόρευσι σαρκικῶν ἁμαρτημάτων.

63. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅπ.π., 2004, σελ. 437.

Ἡ ἀλληλοβοήθεια ἀποτελεῖ ἓνα ἄλλο σημαντικό στοιχεῖο τοῦ μοναχικοῦ προτάγματος, πού στοχεύει στήν ἐσώτερη κάθαρση, τὴ θεραπεία καὶ τὸν φωτισμὸ τοῦ κοινοβιακοῦ βίου. Ὁ Ἰωάννης περιγράφει ἓνα ἀντίστοιχο περιστατικό, ὅπου ἡ πίστη στὸν Θεὸ βοήθησε ἓνα μοναχὸ νὰ «καθαρίσει τὴν ἀσθένεια ἄλλου ἀσθενοῦς. Αὐτός, ὕστερα ἀπὸ τὴν θεραπεία τοῦ ἄλλου, ἐπέτυχε καὶ τὴν ἰδική του θεραπεία»⁶⁴. Ἡ διαφορὰ στὴν ὁποία δίδει ἔμφαση ὁ Σιναΐτης εἶναι ἡ ἀπουσία τῆς ὑπερηφάνειας. Αὐτὴ θεωρεῖ ὡς τὸ μέγιστο κίνητρο γιὰ βοήθεια καθὼς καὶ ἡ μοναχικὴ διαπίστωση ὅτι ἡ πράξη αὐτὴ ὁδηγεῖ καὶ ὁδηγεῖται ἀπὸ τὴν ταπείνωση. Στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι σημαντικό νὰ λεχθεῖ ὅτι ἡ ἀλληλοβοήθεια στὶς Θ.Κ., παρ' ὅτι γίνεται μὲ «κοσμικὸ φρόνημα», συχνὰ ὀριοθετεῖται, καθὼς ἐγκυμονεῖ κινδύνους πιθανῆς ἀπόσυρσης, δυναδικῆς σχέσης καὶ στασιμότητας. Στὸ κοινόβιο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀλληλοπροσφορά, τὸ μέτρο ἀπονομῆς δικαιοσύνης εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικό. Ὁ ρόλος τοῦ Πνευματικοῦ Ποιμένα ὡς θεραπευτῆ δὲν εἶναι νὰ ἀποδίδει τὸ δίκαιο μὲ βάση τὶς ἀδυναμίες τοῦ μοναχοῦ, ἀλλὰ νὰ διακρίνει τὸ μέτρο τῆς οικονομίας⁶⁵. Τὰ ἰδιαίτερα ψυχικὰ χαρίσματα τοῦ προσώπου καὶ οἱ δυνατότητές του ἀποτελοῦν –ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπιτίμια– τὸ μέγιστο κριτήριον γιὰ τὴν θεραπευτικὴ βοήθεια.

Ἡ θεραπευτικὴ μέθοδος, τὴν ὁποία ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης, συνδυάζεται μὲ τὸ προορατικὸ χάρισμα τοῦ Ἡγουμένου⁶⁶. Κατόπιν τούτου, ἡ ἀνίχνευση γιὰ τὴν ἔμπιστη ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτημάτων τοῦ μοναχοῦ ἀρχικὰ γίνεται μὲ πλάγια λόγια, δηλαδὴ μὲ ἔμμεσο τρόπο καὶ λόγο, σκοπεύει δὲ στὴ συστηματικὴ μυστηριακὴ ἐξομολόγησή του⁶⁷. Ἡ πνευματικὴ διάγνωση τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἡ θεραπεία τῶν παθῶν ὁδηγεῖ στὴν τόνωση τῆς πατρικῆς σχέσης καὶ τὴν ἐνδυνάμωσή της μὲ ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπη, ἀφοῦ ζητούμενο εἶναι ἡ πνευματικὴ δύναμη. Ἐδῶ, ἡ ταπείνωση τοῦ πνευματικοῦ εἶναι καίρια καὶ γίνεται μὲ διάκριση, καθὼς δὲν πρέπει «οὔτε πάντοτε νὰ ταπεινώνεται παράλογα οὔτε πάντοτε νὰ ἐξυψώνη τὸν ἑαυτό του ἀπερίσκεπτα, βλέποντας τὸν Παῦλο νὰ χρησιμοποιεῖ καὶ τὰ δυὸ κατὰ τὶς περιστάσεις (πρὸβλ. Β' Κορ. ι' 10 καὶ ιβ' 10)»⁶⁸. Ὁ συγγρα-

64. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 434.

65. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 435-436.

66. «Ἐάν σου ἐδόθησαν ὀφθαλμοί, γιὰ νὰ προβλέπῃς τὰ κύματα, ἄς δίδῃς καλὲς καὶ σαφεῖς προειδοποιήσεις στοὺς εὐρισκομένους μέσα στὸ πλοῖο. Διαφορετικὰ θὰ εἶσαι καὶ ἐσὺ αἴτιος τοῦ ναυαγίου, ἀφοῦ ἐσὺ ἀνέλαβες, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους πού εἶναι ἀμέρμνοι, τὴν κυβέρνησι τοῦ πλοίου.» ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 422.

67. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 436-437.

68. ἸΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 436.

φάας τῆς Κλίμακας θεωρεῖ ὅτι ἡ σχέση τοῦ πνευματικοῦ μέ τόν μοναχό εἶναι ἓνα εἶδος πνευματικῆς ἀναδοχῆς καί υἰοθεσίας, ἓνα ὀλοκληρωτικό πνευματικό καί μυστηριακό δόσιμο, μία πλήρης ἀφοσίωση ὑπέρ τῆς ψυχῆς τοῦ πάσχοντος ἄλλου. Ἐδῶ ὁ Ἰωάννης διακρίνει διαφορετικές μορφές ἀναδοχῆς, τέλεια ἀναδοχή ἢ χρονικά συγκεκριμένη ὡς πρὸς τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα. Πάντα ὅμως ἀναλογικὰ μέ τὴν πνευματικὴ κατάσταση καί τὴν ψυχραιμία (ἀπάθεια) ποῦ διαθέτει ὁ ἐκάστοτε Ποιμένας. Ἐνδιαφέρον προκαλεῖ ἡ συσχέτιση μεταξὺ τῆς προσωπικῆς πνευματικῆς εὐθύνης τοῦ Πνευματικοῦ καί τῆς ἐγκοπῆς τοῦ θελήματος, τὸ ὁποῖο αὐτὸς ἐπιβάλλει⁶⁹.

Κοινοτικά Στοιχεῖα

Τὰ δύο ὑπὸ ἀνάλυση κοινοτικά πλαίσια, ἡ Θ.Κ. καί τὸ μοναστικό κοινόβιο, ἔχουν ὡς κεντρικὸ σημεῖο ἀναφορᾶς καί ἐκκίνησης τὴν ἑτερότητα τοῦ προσώπου, τὴν ἀνάδειξη τῆς προσωπικῆς μοναδικότητας καί τὴν ὑπαρκτικὴ ἐλευθερία διαμέσου ἀληθινῶν σχέσεων κοινωνίας μέ τὸν πλησίον καί τοὺς σημαντικούς ἄλλους. Παρατηρεῖται στὰ δύο πλαίσια, στὴν ἀρχικὴ τους μορφή, μία σχετικὴ ἀρνησιοσμία, ἡ ὁποία προοδευτικὰ μετατρέπεται σὲ κοσμοκατάφαση, καθὼς οἱ σχέσεις μέ τοὺς ἄλλους ἀποτελοῦν ἓνα ἰσχυρὸ κριτήριο δοκιμῆς καί θεραπευτικῆς προόδου. Στὸν ἀναχωρητισμό, ἡ ἀρχικὴ ἀπόσυρση ἀπὸ τὸν κόσμο ὡς «μύριον κακῶν ἀφορμῆ», συμβαδίζει μέ τὴν πρώτη θεραπευτικὴ λατρευτικὴ κοινότητα τοῦ Synanon⁷⁰, ἡ ὁποία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀναγκαῖα χωροταξικὴ ἀπομάκρυνση, διακηρύττει ὅτι ἡ ἀποδιοργανωμένη κοινωνία παράγει καί συντηρεῖ ἐξαρτήσεις. Μόνη βιώσιμη λύση γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ἐξάρτησης εἶναι ἡ ἀποξένωση καί ἡ ἰσόβια παραμονὴ τοῦ χρήστη σ' αὐτὴ γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τυχόν «πειρασμῶν» καί ὑποτροπῆς.

Ὁ τρόπος ἀντιμετώπισης ἐξωτερικῶν παρεμβάσεων στὶς δύο κοινότητες ἐπισημαίνει τὸν τόπο, ὁ ὁποῖος παρέχει ἰδιαίτερη ἀσφάλεια καί διαφοροποιεῖ τὰ μέλη. Οἱ διαφορετικὲς ἐναλλαγές τῶν δύο κοινοβίων στὸν χρόνο ὀδήγησαν σὲ μία εὐρύτερη δίοδο πρὸς τὴν κοινωνία: εἴτε αὐτὸ σχετίζεται μέ τὴν ἀντίληψη τοῦ Μεγάλου Βασιλείου γιὰ τὴν κοινωνικὴ διάσταση καί φιλανθρωπία τοῦ μο-

69. ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ, Εἰς τὸν Ποιμένα*, ὅ.π.π., 2004, σελ. 431-432.

70. YABLONSKY L., *The Therapeutic Community. A Successful Approach For Treating Substance Abusers*, USA, 1989, σελ. 26.

ναχισμού, είτε σε ό,τι αφορά την εμπλοκή και συμμετοχή των μελών και των οικογενειών τους σε θεραπευτικές διαδικασίες για τη σταδιακή και ομαλή επανένταξη του χρήστη. Ζητούμενο είναι η δομημένη επαφή με τον έξω κόσμο και η ενδυνάμωση των σχέσεων, καθώς η δοκιμασία τους αποτελεί πρόγραμμα αλλαγής και βελτίωσης.

Ο λεπτομερής έλεγχος της συμπεριφοράς και η γενικότερη έποπτεία στους «υπό θεραπεία» πληθυσμούς είναι και στα δύο πλαίσια κατά κάποιο τρόπο όμοιος. Παρά την αρχική μηχανική έναρμόνιση των μελών με τους κανόνες και τα όρια, σταδιακά επιτυγχάνεται μία προσωπική έσωτερική δέσμευση και υιοθέτηση κοινοτικών αξιών. Η χρόνια απαρέγκλιτη τήρηση του μοναχικού «κανόνα» οδηγεί τον μοναχό σε μία εσωτερική αλλαγή, η οποία πραγματώνεται και δοκιμάζεται μόνο διαμέσου της σχέσης με τους άλλους. Παράλληλα, η προαναφερθείσα καθημερινή μέτρηση ημερών άποχης από τον χρήστη οδηγεί σε έναρμόνιση με το θεραπευτικό πλαίσιο και ενισχύει την υπερασπιστική τακτική για το πρόγραμμα και τη θεραπεία.

Το μοναστικό κοινόβιο έχει έναν εμφανή έσχατολογικό και άσκητικό προσανατολισμό, αφού το πρόσωπο, στο πλαίσιο αυτό, ανακαινίζεται ολοκληρωτικά και χριστολογικά. Έδω, στόχος του μοναχού είναι να μετέχει ως ολοκληρωμένη ύπαρξη σε μία κοινοβιακή θεραπευτική αδελφότητα η οποία προετοιμάζει την είσοδό του στην επερχόμενη Βασιλεία του Θεού. Η συλλογικότητα, χωρίς την αλλοίωση της ετερότητας, είναι η κατ' ουσία σωτηριολογική αδιάσπαστη διάσταση του κοινοβιακού μοναχικού βίου. Στο ορθόδοξο μοναστικό κοινόβιο υπάρχει αξιοσημείωτη ταύτιση του λειτουργικού με τον Έκκλησιαστικό χρόνο, ο οποίος διέπει τη μοναχική ζωή και καθορίζει υπαρκτικά το πρόσωπο και το ορθόδοξο βίωμα. Η μυστηριακή προετοιμασία για τον μέλλοντα χρόνο είναι διαρκής, καθώς οι διά βίου δεσμεύσεις από τον μοναχό, για την παραμονή του στον χώρο της μοναστικής αδελφότητας και της μετανοίας του, με την ολοκληρωτική ανακαινισή του ως προσώπου Χριστού, προσδιορίζουν εκ νέου τον χρόνο και την έσχατολογική και σωτηριολογική του σημασία.

Το κοινοτικό θεραπευτικό μοντέλο είναι εμφανές στα δύο υπό μελέτη πλαίσια, αφού αυτός ο θεραπευτικός μηχανισμός καθορίζει έξολοκλήρου τη λειτουργική και θεσμική δομή τους. Οί Θ.Κ. χρηστών δίδουν ιδιαίτερη έμφαση στην κοινοτική θεραπευτική προσέγγιση και στον καθημερινό συλλογικό και βιωματικό θεραπευτικό τρόπο ζωής. Το μοναστικό κοινόβιο συγκροτείται ως προς την από κοινού προσπάθεια για μία πνευματική προσωποκεντρική ανακαινισή με στόχο την έμπρακτη «έν Χριστώ» αλλαγή του προσώπου. Η απο-

φυγή όποιας ύποτροπής, είτε άφορᾶ την άστοχία στον μοναχικό βίο, είτε αυτή σχετίζεται με τη χρήση, σε συνδυασμό και με την τήρηση τών όρίων, δέν εΐναι άπλή άτομική επίτευξη στόχων ή άποτέλεσμα ανθρώπινης προσπάθειας. Συχνά, τὸ άποτέλεσμα έρμηνεύεται ως «κοινοτική πράξη», καθώς ή συνεχής άλληλοβοήθεια και ή άλλολοπεριχώρηση τών μελών εΐναι τὸ ζητούμενο. Στο μοναστικό κοινόβιο ή ύπέρβαση τών παθών έπιτυγχάνεται ως χάρισμα και δῶρο Θεοῦ, ένῶ στη Θ.Κ. ή άποδοχή και ή τήρηση τών όρίων άποτελοῦν ένα άσφαλές θεραπευτικό εργαλείο και πρόγραμμα άλλαγής και βελτίωσης.

Η κοινοτική θεραπευτική προσέγγιση έξαρτημένων χρηστών προήλθε από μία έντονη διαφοροποίηση έξατομικευμένης στρατηγικής αντιμετώπισης τής χρήσης. Η μέθοδος αυτή άποδείχθηκε προΐόν έμμεσης αντίδρασης σε ένα ιδιαίτερα φορτισμένο θεολογικό ύπόβαθρο που εΐχε προάγει ή Προτεσταντική Όμάδα τής Όξφόρδης⁷¹ με έντονες θρησκευτικές άποχωρήσεις. Με την εμφάνιση τών N/A⁷² και μετέπειτα τών A/A διακρίνονται άρκετά στοιχεία σύνδεσης τής θεραπείας με τὸ Θεΐον και τή πνευματικότητα. Οί πρώτες όργανωμένες Θ.Κ., όπως αυτές του Synanon και του Daytop, φαίνεται να άγνόησαν έσκεμμένα, πλην έλαχίστων έξαιρέσεων, ότιδήποτε θρησκευτικό. Η Θ.Κ. προοδευτικά άπέκτησε άρκετά κοσμικά στοιχεία με κεντρικό σημείο άναφορᾶς τὸ άτομο, τὸ όποιο χρήζει θεραπείας, χωρίς άπαραίτητα να περιλαμβάνονται άναφορές ή άπαντήσεις σε καιρία όντολογικά και ήθικά έρωτήματα.

Η θεολογική άναφορά στις πρώιμες Θ.Κ. μετατρέπεται με την πάροδο του χρόνου σε μία έντονη πολιτικά φορτισμένη και ιδεολογικά επίκαιρη πλατφόρμα. Οί οικονομικές συνθήκες και οί κοινωνικές άνισότητες εΐναι υπεύθυνες για

71. Η Όμάδα τής Όξφόρδης, ένα ευαγγελικό προτεσταντικό κίνημα στις άρχές του 20^{ου} αΐωνα, ιδρύθηκε από τον Dr. Buchman, λουθηρανό πάστορα με άκραίο ζήλο για άναγκαστικό προσηλυτισμό κατά τὸ πρότυπο τών προτεσταντών και έμμονή στις σεξουαλικές άμαρτίες. Τὸ κίνημα αυτό εΐχε έπηρεαστεί από τις διδαχές τών Άναβαπτιστών και τών Κουακέρων (Quakers), οί όποιοι εΐχαν δανειστεί άρκετά στοιχεία από τους Μενονίτες και τους Άμις (Amish). Βλ. DE LEON, όπ.π., 2000, σελ.15, βλ. επίσης GLASER F.B., «The first Therapeutic Community», *The Addiction Therapist*, 1981, σελ.19-21 όπου ο συγγραφέας έξετάζει τις θρησκευτικές καταβολές του κινήματος τής Όξφόρδης και τη σχέση του ίδρυτή του, Daniel Buchman, με τὸ κίνημα τής Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης. Πρβλ. GLASER F.B., «The Origins of the Drug-Free Therapeutic Community», *British Journal of Addiction*, 1981, 76, 13-25, GLASER F.B., «Some Historical Aspects of the Drug-Free Therapeutic Community», *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 1974, 1:37-52.

72. BUFE CHARLES, *Alcoholics Anonymous – Cult or Cure?*, Sharp Press, Tucson, Arizona, 1998, σελ.14, 33.

τά χρόνια κοινωνικά προβλήματα που αντιμετώπιζει ή μεταπολεμική Αμερικανική κοινωνία ιδιαίτερα στις αρχές της δεκαετίας του '60. Ένα από αυτά είναι και η χρήση ναρκωτικών ουσιών με τη συναφή παραβατικότητα που παράλληλα εμφανίζεται. Στην ιστορική αυτή περίσταση, ευθύνη έχει ο καπιταλισμός και η αλόγιστη επιθυμία για κέρδος και εκμετάλλευση. Τα ναρκωτικά είναι ένα μέσο έλέγχου και καταστολής του κοινωνικού περιθωρίου προς όφελος της άρχουσας τάξης και της πλουτοκρατίας. Αντίθετα, οι Θ.Κ., με την εμφάνισή τους, παρέπεμψαν σε μία ρομαντική έξιδανίκευση της προνεωτερικής κοινωνίας και αποτέλεσαν ομαδική ιστορική απάντηση από το αυξανόμενο κοινωνικό περιθώριο σε ό,τι αφορά την επερχόμενη κρίση και τα αδιέξοδα της νεωτερικής κοινωνίας.

Ιστορικά, ανακύπτουν αρκετά διλήμματα και πρακτικά εμπόδια αναφορικά με τη σχέση Θ.Κ. και ευρύτερης κοινωνίας. Παρ' ότι αρχικά, η έσωστρέφεια και η άρνηση σε οτιδήποτε κοσμικό δημιούργησε τις λεγόμενες λατρευτικές ιεραρχημένες Θ.Κ., σταδιακά παρατηρείται μία ευρύτερη επαφή των υπό θεραπεία χρηστών με την έξω κοινωνία και τους σημαντικούς άλλους: οικογένεια και κοινότητα. Ο υπό θεραπεία χρήστης αποκόπτεται λιγότερο από την κοινωνία, αν και βρίσκεται σε ένα ελεγχόμενο πλαίσιο, όπου αρκετά στοιχεία διαφοροποιούνται από την υπάρχουσα κοινωνική πραγματικότητα. Η δημοκρατικότητα των Θ.Κ. είχε ως πρωταρχικό στόχο την εμπλοκή των θεραπευομένων, αρχικά στους ψυχικά πάσχοντες, στη λήψη αποφάσεων και την αυτοδιαχείριση της κοινότητας.

Η κοινοτική αντίληψη για θεραπεία έχει ως πεδίο εφαρμογής την καθημερινή σχέση και επαφή του χρήστη με τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας και την εύρυθμη λειτουργία της. Το κοινοτικό πλαίσιο, άξιακά φορτισμένο, είναι ένας αυστηρά οριοθετημένος και εξατομικευμένος χώρος θεραπείας, αφού οι κανόνες και ο έπιμερισμός του χρόνου αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για τη λειτουργία του. Η εργασία ως κοινοτική προσφορά, οι αναθέσεις σε περιπτώσεις παραβίασης του μέτρου, οι ομάδες αντιπαράθεσης (encounter group), η ένταξη στο πλαίσιο, η ολοκληρωτική αποδοχή του προγράμματος και των όριών του, η ολοκλήρωση της θεραπείας και η επανένταξη είναι θεσμοί που στοχεύουν στην απεξάρτηση σε ένα κοινοτικό θεραπευτικό πρόγραμμα. Η αποδοχή της συλλογικότητας θεωρείται καίριο στοιχείο βελτίωσης, χωρίς όμως να απομειώνεται η ατομική βελτίωση από την υιοθέτηση και την τήρηση των κοινοτικών ρόλων.

Η κοινοτική θεραπεία είναι η απαρχή εκμάθησης για επανένταξη του χρήστη στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Το ήθικo και ιδεολογικό υπόβαθρο είναι

διακριτό, καθώς οποιαδήποτε ύποτροπή ή παράβαση δέν είναι έπιτρεπτή και αντιμετωπίζεται με μία παιδαγωγική μορφή τιμωρίας: Σε άκραίως περιπτώσεις ανάλογα με τή σοβαρότητα τής πράξης είτε με μορφή διαπόμπευσης, είτε και άποπομπής. Η τιμωρία στην κοινότητα συχνά λειτουργεί με στόχο τήν έκτέλεση άναθέσεων προς όφελος τής κοινότητας και τήν ένδυνάμωση τής όμαδικότητας. Παρά τή διαφορετικότητα του κάθε μέλους, ή ένταξη και ή άποδοχή όρών σε ένα άυστηρά δομημένο θεραπευτικό και κοιντικό πλαίσιο άποτελούν τά έργαλειά για άπεξάρτηση άλλά και έκμάθηση τής συνύπαρξης με τους άλλους. Η συνύπαρξη και μετοχή σε ένα κοιντικό πλαίσιο είναι κάτι τό όποιο ό χρήστης κατά τήν ένταξή του σ' αύτή άγνοεί παντελώς. Ο θεραπευόμενος όφείλει νά δεχθεί τό θεραπευτικό πλαίσιο, νά διεκδικήσει τήν παρουσία του, νά έκφράσει τά συναισθήματα που τόν διακατέχουν, νά άντέξει σε προσωπικές συγκρούσεις, νά διαχειριστεί τόν θυμό του και νά αντιμετώπισει τήν καθημερινότητα χωρίς τή χρήση και τήν άπόσυρση, ή όποία συχνά «παγώνει» συναισθήματα και σκέψεις.

Τό μήνυμα είναι σαφές: Η κοιντική θεραπεία με σκοπό τήν άπεξάρτηση συνεχίζει νά ύφίσταται ως ήχηρό πολιτικό μήνυμα ένάντια σε μία σαθρή και νοσούσα κοινωρία. Η Θ.Κ. παραπέμπει σε ένα ιδεατό κοιντικό χώρο συμβίωσης. Είναι ένδιαφέρον τό γεγονός ότι και ό μοναχισμός, ως είδος «άντικοινωνίας», δημιουργεί άφ' ένός προϋποθέσεις για όλοκληρωμένη και συνεπέστερη χριστιανική ζωή με όρίζοντα τήν παγκοσμιότητα του χριστιανικού μηνύματος⁷³ και άφ' έτέρου πολώνεται και έκτυλίσσεται σε άντινομική ένταση ανάμεσα στην άυτοκρατορία και τήν έρημο. Η σύγκρουση αύτή άπεικονίζεται στις μορφές τής ύπάρχουσας κοινωνικής ζωής⁷⁴ και τής νέας κοινωνικής μορφής, τής πνευματικής ύπαρξης, έμποτισμένης με τήν ούσία του Χριστιανικού όράματος⁷⁵.

73. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΔΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού*, έκδ. Π. Πουρναρά, Θεσ/νίκη, 1999, σ. 106-107.

74. Ο Μέγας Άθανάσιος στη βιογραφία του Άγίου Άντωνίου ύπενθυμίζει ότι ή πνευματικότητα των Πατέρων και των Μητέρων τής έρήμου ήταν επαναστατική. Ήταν μία έντονη διαμαρτυρία ένάντια στην άυταρέσκεια του χριστιανικού κόσμου. Η έρημος δοκίμαζε τήν έτοιμότητα των γερόντων νά ζήσουν ή άκόμη και νά πεθάνουν για τόν Θεό. Αύτή κρατούσε ζωηρό τό φλογερό πνεύμα των μαρτύρων. ΦΕΙΔΑ ΒΛΑΣΣΙΟΥ, *Ο άναλλοίωτος Όρθόδοξος Μοναχισμός έλπίδα σωτηρίας στην Άνατολή τής 3ης χιλιετηρίδας*, έκδ. Τεράς Συνόδου, Άθήνα, 2003, σελ.155.

75. Με τήν έμφάνιση του μοναχισμού παρουσιάστηκε μία ιδιαίτερη μορφή ζωής στην Έκκλησία κοινή για όλους με κοινό γνώρισμα «τό, άπό Χριστού και είναι και όνομάζεσθαι» Μαξίμου Όμολογητού, *Μυσταγωγία* 1, PG 91.665C.

Ίστορικά οί κοινοβιακές μοναστικές κοινότητες μετατράπηκαν από κλειστά αύστηρά μοναστικά συγκροτήματα σέ πιό «άνοιχτά» φιλανθρωπικά συστήματα προσφέροντας ύπηρεσίες σέ έμπερίστατους άδελφούς. Παρ' ότι ό στόχος παραμένει ό ίδιος, τά μέσα ίστορικά διαφοροποιούνται. Η όρθολογική τήρηση άρνησης τού κόσμου, μέ κριτήριο τήν άσκηση και τήν ύπακοή, διαφέρει ούσιωδώς από μία φιλανθρωπική στάση, ή όποία υίοθετεί καταφατική αντίληψη αλλά και ευρύτερη έμπλοκή τού κόσμου σέ ένα σωτηριολογικό πλαίσιο. Υφίσταται έτσι ένας συνδυασμός άρνησικοσμίας και κοσμοκατάφασης μέ στόχο τή δημιουργία μιās μοναστικής κοινότητας, ή όποία έχει όριοθετημένη αλλά και δημιουργική σχέση μέ τόν υπόλοιπο κόσμο. Η άποχή από τόν κόσμο αλλά και ή άναγκαία έμπλοκή του μέ αυτόν, διέπει καθοριστικά τόν κοινοβιακό μοναχικό βίο.

Ό μοναχός θεραπεύει τά πάθη του μέσα από τήν άδιάκριτη προσφορά και αγάπη πρός τόν πλησίον. Η λύτρωση από τά άτομικά πάθη δέν άποτελεί προΐόν άξιομισθίας αλλά γίνεται πράξη μέσα από έργα άνιδιοτελοϋς αγάπης και έμπρακτης βοήθειας. Μέ τόν τρόπο αυτό, τó πρόσωπο, ως άξιωμα έτερότητας, άποτελεί άθλημα σχέσης και μαρτυρία κοινωvίας υπό τó Τριαδικό πρότυπο. Τό μοναστικό κοινόβιο διαμορφώνει ένα έντονο παιδαγωγικό και χριστολογικό βίωμα, καθώς μετριάζει τόν αύστηρά πειθαρχικό και άσκητικό χαρακτήρα του. Η έξάσκηση πρός τήν τελειότητα, ως έσώτερη ύπακοή, άποτελεί άπαραίτητο στοιχείο για τήν επίτευξη τού «έν Χριστῷ» κοινοτικού βίου μέ προσανατολισμό τή μυστηριακή ένωση μέ τó Θεϊον διαμέσου τού άλλου.

Τό μοναστικό κοινόβιο άποτελεί ζωσα παράδοση και συνέχεια τής Άποστολικής κοινοτικής ζωής μέ τήν άσκηση και τήν ύπακοή ως άπαραίτητες σωτηριολογικές και κοινοβιακές συνιστώσες. Η προσωπική έμπειρία, σέ ό,τι άφορᾷ τήν άσκηση και ή πνευματική διάκριση είναι τά έφόδια έσώτερης θεραπείας και κάθαρσης. Η «καλή άλλοίωση» τού άσκούμενου προσώπου⁷⁶ πραγματώνεται μέ κέντρο μόνο τόν Χριστό και τó Ευάγγελικό μήνυμα. Έδῶ ή θεραπευτική και ποιμαντική γνώση και καθοδήγηση σέ ζητήματα πνευματικά δέν είναι μόνο άποτέλεσμα μακροχρόνιας τήρησης κανόνων αλλά και άποτέλεσμα έξ ολοκλήρου τής θείας χάριτος. Η πνευματική νοθεσία, ως κοινοτική και άδελφική πράξη αγάπης, άποτελεί δῶρο Θεοϋ και άσκηση διακονίας πρός τόν άδελφό.

76. Η μετάνοια, έπιστροφή τού άνθρώπου στόν χρόνο τής μνήμης τού Θεοϋ έπαναφέρει τόν άνθρωπο «εις οικείωσιν Θεοϋ από τής διά τήν παρακοήν γενομένης άλλοτριώσεως». ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΕΓΑ, *Περί Άγίου Πνεύματος* 15, 35, PG 32, 128D. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, *Χρόνος και ζωή κατά τόν Μέγα Βασίλειο*, <http://www.imaik.gr/?p=5273>, ήμ. άν. 11/8/2014.

Ἡ μοναχική πολιτεία εἶναι ὀλοκληρωτική πράξη κοινωνικοῦ καὶ κοινοτικοῦ χαρακτήρα. Ἔτσι καταγράφεται ἀπὸ τὸν ἀναχωρητισμὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰῶνων ἕως τὴ σύγκλισή της στὰ Αἰγυπτιακὰ Παχωμιανὰ κοινόβια. Ἡ Ἱεροσολυμική κοινότητα καὶ ὁ πρωτοχριστιανικὸς οἶκος εἶναι σημαντικὰ πρότυπα τῆς κοινοβιακῆς μυστηριακῆς ζωῆς. Τὸ πρόσωπο καὶ ἡ διαφορετικότητα τοῦ ἀποτελοῦν τοὺς οὐσιαστικότερους θεσμοὺς λειτουργίας καὶ τὰ ἐγγενῆ σημεῖα ἀναφορᾶς τοῦ ὀρθόδοξου κοινοβίου, καθὼς δὲ νοεῖται τὸ πλαίσιο αὐτὸ ὡς μία ἀπλή λειτουργική συνύπαρξη σὲ ἓνα ἀόριστο χρόνο καὶ ἓναν ἀκαθόριστο τόπο. Ἡ ἀλληλοσυμπλήρωση καὶ ἀλληλοπεριχώρηση, μὲ κριτήριο τὴν προσωπική ἐτερότητα, ἡ συνεχῆς διακονία καὶ ἡ ὀλοκληρωτική ἀποδοχή τοῦ «ἄλλου» ἀποτελοῦν τὴ θεραπευτικὴ σύσταση τοῦ κοινοβιακοῦ θεσμοῦ.

Καταληκτικὲς Σκέψεις

Ἡ ἔννοια καὶ ἡ πράξη τῆς κοινότητας καὶ τῆς συλλογικῆς ζωῆς ἔχει ἀναμφίβολα διαχρονικὸ χαρακτήρα. Οἱ πρωτοχριστιανοὶ μετέτρεψαν ἄμεσα τὸ μεσσιανικὸ χριστιανικὸ δίδαγμα σὲ ἓνα ἔντονα εὐχαριστιακὸ κοινοτικὸ βίωμα μὲ τὴν προσδοκία ὅτι ἡ ἐπερχόμενη Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ μέλλουσα πολιτεία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐσχατολογικὸ χαρακτήρα τῆς κοινότητας, ἡ ἄρνηση καὶ ἡ ἔμμεση ἀπαξία τοῦ κόσμου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ὀρθολογική καὶ ἰσότιμη διαχείριση τῶν ἐσωτερικῶν σχέσεών της, ἔδωσε στὸ πλαίσιο αὐτό, ἓναν ἰδιαίτερα πολιτικὸ χαρακτήρα στὸν ρόλο καὶ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας. Ἡ ἀφοσίωση στοὺς ἄλλους καὶ ἡ διακονία τῶν πτωχῶν ἀποτελοῦσαν καθημερινὲς πρακτικὲς ποὺ χαρακτηρίζαν ἐξ ὀλοκλήρου τίς ἀναδυόμενες πρωτοχριστιανικὲς κοινότητες, ἀναθεωρώντας ἔτσι προηγούμενες κοινοτικὲς πρακτικὲς. Ἡ ἰδιοκτησία καὶ ἡ χρῆση της εἶναι σημαντικὰ στοιχεῖα στὸν σωτηριολογικὸ χαρακτήρα ἀρχικά τῆς χριστιανικῆς καὶ μετέπειτα τῆς μοναστικῆς κοινότητας. Στὶς Θ.Κ. χρηστῶν μὲ ρητὴ τὴν ἀπαγόρευση τοῦ «δανεῖζειν» καὶ «δανεῖζεσθαι» ζητούμενο γιὰ τὸν θεραπευόμενον εἶναι νὰ ζητήσει βοήθεια ἀπὸ τὸν πλησίον παρὰ νὰ λειτουργήσει, ὅπως γνώριζε ἀπὸ τὸ παρελθόν. Αὐτὸ εἶναι ἐλάχιστο δεῖγμα θεραπευτικῆς βελτίωσης, ἰδιαίτερα βοηθητικό. Ἡ σχέση μὲ τὸν ἄλλον εἶναι ἐξίσου σημαντικὴ καὶ στὰ δύο πλαίσια, ἀφοῦ αὐτὴ καθορίζει τὴν προσωπικὴ πορεία πρὸς τὴν ἀλλαγὴ.

Ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότητα ἀποτελεῖ συνάθροιση ἐνότητας, ποὺ μυστηριακὰ καὶ λειτουργικὰ καινοποιεῖ κατακερματισμένες μονάδες σὲ ἓνα ἐνιαῖο

οργανικό σώμα ζωής. Ἡ Ἐκκλησία υφίσταται μόνο, ἐφ' ὅσον συλλέγει καὶ νοηματοδοτεῖ τὴ διαφορευτικότητα μὲ τὴν ἐνότητα τῆς ζωῆς τοῦ σώματος. Ἐκφράζει, ἐπίσης, τὴ νέα πνευματικὴ πατρικὴ ἀδελφোসύνη μὲ τὴν «ἐν Χριστῷ» σωστικὴ πράξη τῆς υἰοθεσίας. Ἡ πνευματικὴ βιωματικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸ βάπτισμα καὶ τὴν Εὐχαριστία δηλώνουν τὴ διαρκῆ μετοχὴ τοῦ στῆ νέα αὐτὴ οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ. Τὸ πατριαρχικὸ ἰουδαϊκὸ πρότυπο τοῦ οἴκου σταδιακὰ ἀντικαθίσταται ἀπὸ μία κοινότητα, μὲ κοινὴ καὶ ἰσοτίμη συμβίωση, ὅπου ἡ ἀγάπη καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦν κίνητρα γιὰ ἀλλαγὴ καὶ διαρκῆ ἄσκηση ἀγαπητικῆς σχέσης πρὸς τὸν πλησίον. Ἡ πνευματικὴ πατρότητα σταδιακὰ κυριαρχεῖ στὸν μοναχισμό, ὅπου ἡ καθοδήγηση ἀποτελεῖ ἰσχυρὴ πατρικὴ καὶ ἀγαπητικὴ σχέση.

Ἡ θεραπεία στὶς κοινότητες τῶν χρηστῶν συχνὰ λειτουργεῖ καὶ ἀναπαράγει ἓνα ἰσχυρὸ οἰκογενειακὸ μοντέλο, στὸ ὁποῖο τὰ μέλη ἔχουν κοινὸς στόχους καὶ ἀρκετὰ κοινὰ σημεῖα ἀναφορᾶς. Ἡ ἀπώλεια ἐμπειρίας τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος στὰ κρίσιμα νεανικὰ χρόνια ἀποτελεῖ γιὰ τὸν χρήστη μία ἔντονη ἀνάγκη γιὰ βιωματικὴ κοινοτικὴ προσομοίωση γιὰ νὰ καλύψει τὸ κενὸ τῆς προσωπικῆς ἀνάπτυξης, δηλαδὴ τὸ «μεγάλωμα». Ὁ γῶρος καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῆς κοινότητος εἶναι προσανατολισμένα στὸ πλαίσιο μιᾶς οἰκογένειας, ὅπου τὰ μέλη ἱεραρχικὰ ὑπόκεινται σὲ διάφορες μορφές ἐξουσίας καὶ ἀσφάλειας. Οἱ διαδικασίες ἔκφρασης τῶν συναισθημάτων καὶ ἐπίλυσης διαφορῶν εἶναι ἐξίσου σημαντικὲς γιὰ τὸ οἰκογενειακὸ κοινοτικὸ μοντέλο. Ἡ οἰκογένεια καὶ οἱ σχέσεις ποὺ τὴ χαρακτηρίζουν εἶναι τὰ πρωταρχικὰ σημεῖα λειτουργίας τῶν δύο κοινοτήτων. Αὐτὸ συνεχίζεται καὶ στὰ μοναστικὰ κοινόβια.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀναγκαίους κανόνες, τὰ ὅρια καὶ τοὺς θεσμοὺς, ὁ θεραπευτικὸς χρόνος, ἡ σχέση ὡς ἀπώλεια καὶ αἰτία διάσπασης, τὰ θεραπευτικὰ ἀρχέτυπα, ἡ ἐπιλογὴ ὡς πράξη ἐλευθερίας καὶ ἡ ἀπόφαση ὡς αὐτόβουλη δέσμευση καθὼς καὶ ἡ διαχείριση τῶν συναισθημάτων εἶναι τὰ κρίσιμα στοιχεῖα στὴν ἀνίχνευση τῶν δύο κοινοτήτων. Συχνά, ἡ ἄσκηση τῆς διάκρισης ἀποτελεῖ ἓνα κοινὸ θεραπευτικὸ μηχανισμό εἴτε στὴν ἀντιμετώπιση τῶν παθῶν στὸν μοναχικὸ βίον, εἴτε στὴ σταδιακὴ ἀποχὴ ἀπὸ τὴ χρῆση καὶ τὴν υἰοθέτηση ἑνὸς νέου τρόπου ζωῆς ἀπὸ τὸν χρήστη. Σημειώνεται ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε ἀλλαγὴ πολλὰ φορὲς ἔρχεται ἀπὸ ἓνα τυχαῖο καὶ ἀνεπαίσθητο γεγονός, τὸ ὁποῖο ἀποκτᾶ διάρκειαν, ἐφ' ὅσον ἡ συνεχὴς ἄσκηση νοηματοδοτεῖ καὶ ἐπικαιροποιεῖ τὴν προσδοκώμενη μεταστροφή. Ὁ χρόνος εἶναι καθοριστικὸς καὶ στὰ δύο θεραπευτικὰ πλαίσια, ἀφοῦ ἡ δόμησή του προσδιορίζει καὶ προσανατολίζει τὴν ἀλλαγὴ, τὴν ἀντίληψη καὶ τὴν ἐρμηνεία τῆς ὑποτροπῆς, καθὼς τὴ δοκιμὴ καὶ

όλοκληρωτική ένταξη. Η μελλοντική διάσταση του χρόνου⁷⁷, αποτυπώνει τον έσχατολογικό προσανατολισμό στη χριστιανική κοινότητα αλλά και τη μελλοντική καθαρή ζωή του άπεξαρτημένου.

Ο χρόνος είναι η σχέση του προσώπου και η οποιαδήποτε αλλαγή του κρίνεται συνυφασμένη με τον τόπο και τον πλησίον⁷⁸. Η ορθόδοξη πρόταση είναι ξεκάθαρη: Το χριστολογικό πρόσωπο αρχίζει και ολοκληρώνεται ως σχέση και συνεχής μετοχή στο «έν Χριστώ» μυστηριακό κάλεσμα, αφού μετατρέπεται σε ένα δια βίου κοινοτικό ἄθλημα. Η εξάρτηση αποτελεί απουσία και αδυναμία κοινωνίας του χρήστη με τον πλησίον αφού η «έρωτική» σύνδεση με την ουσία διαγράφει και αντικαθιστά οτιδήποτε προϋπάρχει: σχέσεις και προσωπικότητες. Η ἔλλειψη σχέσης είναι η ουσιαστική αιτία διαίρεσης και απόσχισης από τον υπαρκτικό στόχο και τη θεραπευτική βελτίωση. Η διαφορά ἔγκειται στο ότι στο ορθόδοξο κοινόβιο ο άνθρωπος υπάρχει μόνο ως σχέση κοινωνίας με τον προσωπικό Θεό. Συνέχεια του επιχειρήματος αυτού είναι τα ἀρχέτυπα, τα ὁποῖα πλαισιώνουν τη θεραπευτική πορεία, προσδιορίζουν και ἔξηγούν τον τρόπο και τὸ μέσο σχέσης με τοὺς ἄλλους. Η ἀπώλεια ἀρχετύπων συχνά ἔξηγει τις ὅποιες ἔθιστικές συμπεριφορές, τις ὁποῖες ἡ Θ.Κ. ἀποσκοπεῖ νὰ ἀντιμετωπίσει. Τὸ κοινόβιο ὁρίζει και συνδυάζει ἀρχέτυπα πὸ ἐπικαλεῖται γιὰ περαιτέρω υπαρκτική ἐρμηνεία τοῦ συλλογικοῦ θεραπευτικοῦ στόχου.

Η ἐλευθερία, ὡς ἐπιλογή τοῦ προσώπου, εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀποδοχή εἴτε τῆς πνευματικῆς αὐτῆς διὰ βίου «υἰοθεσίας», εἴτε τῆς ἰδιαίτερης θεραπευτικῆς σχέσης γιὰ ἀπεξάρτηση. Η αὐτόβουλη προσέλευση ὑπερτονίζεται με ἕναν ἔντονο συμβολικό χαρακτήρα στο κοινόβιο και σηματοδοτεῖ τὸ χριστολογικό στοιχείο ὑπαρξης τοῦ προσώπου. Στὴ κοινότητα, ἡ εἴσοδος και ἡ ἀπομάκρυνση, παρ' ὅτι παραμένουν και εἶναι προσωπικὲς ἐπιλογές, ἔχουν ἕναν ἰδιαιτέρο συμβολισμό και μία σχετική διαδικασία ἐλέγχου. Τὸ πρόσωπο και ὡς συνέχεια ἢ ἔλλογη βούλησή του ἀποτελοῦν ἐχέγγυα γιὰ τὴν θεραπευτική μαρτυρία, ἢ ὁποῖα διαρκῶς βεβαιώνεται και ὁρίζεται σὲ ἕνα ὁμαδικὸ γίγνεσθαι.

77. Κατὰ τὸν Μέγα Βασίλειο ὁ χρόνος εἶναι τὸ «συμπαρεκτεινόμενον τῆ συστάσει τοῦ κόσμου διάστημα» ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΜΕΓΑ, *Ἐπιστολή* 42, 1, PG 32, 349. Πρὸβλ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ὅπ.π., <http://www.imaik.gr/?p=5273>, ἡμ. ἀν. 11/8/2014.

78. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἔζησε στὸν ὑψηλότερο δυνατὸ βαθμὸ τὴν κοινοχρησία ὄχι μόνο τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἀλλὰ και τοῦ χρόνου. Προσφέροντας τὸν χρόνο μας, προσφέρουμε τὴ ζωή μας, χωρὶς νὰ παύουμε νὰ ζοῦμε οἱ ἴδιοι: Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ζοῦμε διπλὰ τὸν χρόνο και τὴ ζωή μας, γιατί ζοῦμε ταυτόχρονα στὸν χρόνο και στὴ ζωή τῶν ἄλλων. ΜΑΝΤΖΑΡΙΑΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ, ὅπ.π., <http://www.imaik.gr/?p=5273>, ἡμ. ἀν. 11/8/2014.

Ἡ προσωπική ἀποφόρτιση καὶ ἡ γενικότερη διαχείριση συναισθημάτων στὰ δύο κοινοτικά πλαίσια παραμένει ἐνδιαφέρουσα⁷⁹. Στὶς Θ.Κ., οἱ συχνὲς ἄτυπες ἀλλὰ καὶ θεσμοθετημένες ὁμαδικὲς διαδικασίες ἀντιπαράθεσης ἀποσκοποῦν στὴ διαχείριση τοῦ θυμοῦ καὶ στὴν ἐξισορρόπηση συγκρουσιακῶν σχέσεων. Στὸ μοναστικὸ κοινόβιο, ἡ συνεχῆς ἐσωτερικευση τῶν συναισθημάτων καὶ ἡ αὐτομεμψία ἀποφορτίζονται, εἴτε μέσῳ τῆς ἐξομολόγησης καὶ τῆς μυστηριακῆς ζωῆς, εἴτε μέσῳ τῆς οἰκονομίας τῶν σχέσεων. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὁ μοναχικὸς βίος, πέραν τοῦ ἰσοβίου, χρῆζει ἰδιαίτερων θεραπευτικῶν μηχανισμῶν γιὰ τὴ διαρκῆ μετοχὴ τοῦ μοναχοῦ στὸν «ἐν Χριστῷ βίος». Συνεργοῦντος τοῦ χρόνου, ἡ ἔνταξη στὸν κοινοβιακὸ βίον ἀποκτᾶ γιὰ τὸ πρόσωπο διαφορετικὲς διαστάσεις καὶ ἀντίστοιχους τρόπους προσαρμογῆς. Ἐξάλλου, ὁ μοναχὸς οἰκονομεῖ τὶς ἀνάγκες του στὰ ὄρια τοῦ μέτρου. Τὸ ἀντίστοιχο παρατηρεῖται καὶ στὶς Θ.Κ.

Οἱ σκέψεις τοῦ Εὐάγγελου τοῦ Ποντικοῦ ὅτι ὁ ἀναχωρητικὸς βίος εἶναι ἀσύγκριτα δυσκολότερος ἀπὸ τὸν κοινοτικὸ εἶναι ὠφέλιμες σὲ μία προσπάθεια σύζευξης καὶ ἀναζήτησης συνέχειας τῆς μοναστικῆς κοινοβιακῆς παράδοσης καὶ τῆς κοινοτικῆς θεραπείας⁸⁰. Τὰ λόγια τοῦ Σιναΐτη περὶ ἀκηδίας⁸¹ εἶναι καθοριστικά, καθὼς ἡ ἀπεξάρτηση προϋποθέτει προσωπικὴ αὐτονόμηση μόνο μετὰ τὴν ἔνταξη καὶ τὴ δοκιμασία τῆς κοινοτικῆς ἐμπειρίας. Ἐκτὸς τῆς θεραπευτικῆς ὁδοῦ, εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε ἐξατομικευμένη προσπάθεια τοῦ χρήστη νὰ ἀπεξαρτηθεῖ, εἴτε χωρὶς καθοδήγηση, εἴτε ἐκτὸς κοινοτικοῦ πλαισίου, προσκρούει σὲ ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ ἐμπόδια. Ἡ θεραπεία εἶναι ἐσώ-

79. Στὸ θεραπευτικὸ χῶρο τῆς κοινοτικῆς ἀπεξάρτησης, οἱ ἐπιλογές, οἱ ἀποφάσεις καὶ οἱ πράξεις τίθενται ὑπὸ τὴν κρίση τῶν ἄλλων. Στὸ μοναστικὸ κοινόβιο, ἡ ἀπόφαση παραμένει εὐθύνη τοῦ πνευματικοῦ Ποιμένα, ἐνῶ ὁ μοναχὸς ἐλεύθερα ἐπωμίζεται τὴν τήρηση τῆς ἐντολῆς. Ἡ ὁποιαδήποτε ἔλλογη ἀδυναμία ὑπόκειται στὸ μέτρο τῆς οἰκονομίας μὲ γνώμονα τὴν προσωπικὴ κατάστασή του.

80. Οἱ ἐνοχλήσεις/πειρασμοὶ στὸν ἀναχωρητὴ εἶναι εὐκολότερο νὰ ἀντιμετωπισθοῦν μόνο ὅταν προέρχονται ἔμμεσα ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς στὸ κοινόβιο. ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ, *Πρακτικὰ Κεφάλαια πρὸς Ἀνατόλιον*, Ε', PG 40, 1224A. Ὅσο ἐκνευριστικοὶ καὶ ἂν εἶναι οἱ ἀδελφοὶ μας στὸ κοινόβιο, εἶναι ἀσύγκριτα εὐκολότερο νὰ τοὺς ὑποφέρουμε ἀπὸ τὸ νὰ βρεθοῦμε ἀναπάντεχα ἀπέναντι στοὺς δαίμονες πρόσωπο μὲ πρόσωπο. ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ WARE, Ware Κάλλιστος, Ἐρημίτης καὶ κοινοβιάτης, *Σύναξη*, 2001, τχ., 117, σελ.16.

81. «Κοινόβιον ἀκηδίας ἀντίπαλον ἀνδρὶ δὲ ἡσυχαστῇ σύζυγος αἰώνιος, πρὸ θανάτου αὐτοῦ οὐ μὴ ἀποστήσεται· καὶ πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ καθημέραν παλαίσει». ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΝΑΪΤΟΥ, *Κλίμαξ*, ὅπ.π., 2004, σελ. 193.

τερη λειτουργία καινῆς «μυστηριακῆς» ζωῆς, ἡ ὁποία πραγματώνεται μόνο ὡς προσωπική σχέση με τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο καὶ τὸν πλησίον. Ἡ ὑπέρβαση τῆς χρήσης τοῦ κόσμου γιὰ προσωπική ὠφέλεια καὶ ἀναζήτηση νοήματος ἀποτελεῖ ἀστοχία, ἐὰν παραμένει ἐκτὸς τῆς «ἐν Χριστῷ» Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς.